

บทที่ 3

การตรวจค้นยานพาหนะทางบก

3.1 ความหมายของ “ยานพาหนะทางบก”

คำว่า “ยานพาหนะ” (Vehicle) นั้น ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2483 และ พ.ศ. 2525 ได้แยกเป็นคำจำกัดความไว้ดังนี้

คำว่า “ยาน” หมายความว่า เครื่องนำไป ยานพาหนะต่าง ๆ เช่น รถ เกวียน

คำว่า “ยานพาหนะ” หมายความว่า เครื่องขับเคลื่อนต่าง ๆ มีรถและเรือ เรียกว่า ยานพาหนะ

ฉะนั้น คำว่า “ยานพาหนะ” จึงหมายความว่า เครื่องขับเคลื่อนต่าง ๆ ที่นำไป เช่น รถยนต์ เรือ รถไฟ เครื่องบิน เป็นต้น

และคำว่า “ยานพาหนะ” นี้ยังหมายความว่า เครื่องขับเคลื่อนที่นำคนหรือสิ่งของไปยังที่ต่าง ๆ ด้วยทางใด ๆ ไม่ว่าจะทางบก ทางน้ำ หรือทางอากาศ สิ่งของที่เป็นยานพาหนะนั้นนอกจากจะมีรูปร่างลักษณะเครื่องยนต์กลไกอย่างยานพาหนะแล้ว ยังจะต้องเป็นสิ่งของที่ถูกใช้อย่างยานพาหนะอีกด้วย หากรูปร่างเป็นยานพาหนะจริง แต่มิได้ใช้อย่างพาหนะแล้วก็ไม่ตกอยู่ภายใต้คำจำกัดความของคำว่า “ยานพาหนะ” เช่น รถยนต์สำหรับเด็กขับเล่นในสวนสนุก แม้จะเป็นรถยนต์แต่ก็ไม่ถือว่าเป็นยานพาหนะ¹

เมื่อได้ทราบความหมายของคำว่า “ยานพาหนะ” แล้วคำที่ควรจะทราบต่อไป คือ คำว่า “ยานพาหนะทางบก” ซึ่งคำดังกล่าวก็เช่นเดียวกันไม่เคยมีผู้ให้ความหมายของคำดังกล่าวไว้แต่อย่างใด แต่ผู้เขียนเห็นว่าความหมายของคำว่า “ยานพาหนะทางบก” ควรหมายความว่า เกวียน และรถทุกชนิด

¹ ภัทรศักดิ์ วรรณแสง, ความรับผิดชอบในความเสียหายซึ่งเกิดจากยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต กณະนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529) หน้า 60.

จากการศึกษาพบว่ายานพาหนะทางบกมีมากมายหลายชนิด ทั้งที่ใช้กันมาตั้งแต่โบราณจนถึงยานพาหนะทางบกที่ทันสมัยที่สุดในปัจจุบัน ซึ่งสามารถสรุปนำมาโดยสังเขป ดังนี้

1. เกวียน
2. รถม้า
3. รถลาก
4. รถราง
5. รถจักรยาน
6. รถสามล้อถีบ
7. รถจักรยานยนต์
8. รถสกายแล็ป
9. รถใช้ในงานเกษตร (รถอีแต๋น)
10. รถพ่วง
11. รถบดถนน
12. รถแทรกเตอร์
13. รถสามล้อเครื่อง
14. รถสี่ล้อเล็ก
15. รถแท็กซี่
16. รถยนต์กระบะ (ปิกอัพ)
17. รถยนต์นั่งส่วนบุคคล (รถเก๋ง)
18. รถยนต์ตู้ (ส่วนตัวและมวตชน)
19. รถโดยสารไม่ประจำทาง (รถบัสหรือรถทัวร์ส่วนตัว)
20. รถโดยสารประจำทาง (รถเมล์ หรือ รถ บ.ข.ส.)
21. รถยนต์บรรทุก
22. รถโมโตไซด์
23. รถไฟ

3.2 ประเภทของ “ยานพาหนะทางบก”

ยานพาหนะทางบกที่ใช้ในการขนส่งทางถนนโดยทั่วไป แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ²

1. ยานพาหนะที่ใช้ในการขนส่งเพื่อธุรกิจการค้า (Commercial Vehicle)
2. ยานพาหนะที่ไม่ได้ใช้เพื่อธุรกิจการค้า (Non - Commercial Vehicle)

(1) ยานพาหนะที่ใช้ในการขนส่งเพื่อธุรกิจการค้า (Commercial Vehicle) โดยทั่วไปจะเป็นรถขนาดใหญ่ที่ให้บริการแก่ประชาชนหรือสาธารณะทั่วไป อยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 มีความมุ่งหมายและผลกระทบโดยตรงต่อธุรกิจการค้า ความเป็นอยู่ของประชาชน ตลอดจนเศรษฐกิจของประเทศ มุ่งควบคุมดูแลให้เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจต่อประเทศชาติสูงสุด

(2) ยานพาหนะที่ไม่ได้ใช้เพื่อธุรกิจการค้า (Non-Commercial Vehicle) โดยทั่วไปจะเป็นรถขนาดเล็ก หรือเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ ซึ่งอาจจะใช้เพื่อให้บริการหรือไม่ให้บริการกับประชาชนทั่วไปก็ได้ อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติล้อเลื่อน พ.ศ. 2478 มีความมุ่งหมายและผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยตรงน้อย โดยจะมุ่งเน้นที่ควบคุมดูแล การใช้รถประเภทดังกล่าวให้ถูกต้องและเป็นระเบียบ

จากการศึกษาวิจัย ผู้เขียนเห็นว่า ยานพาหนะทางบกควรแบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้ คือ

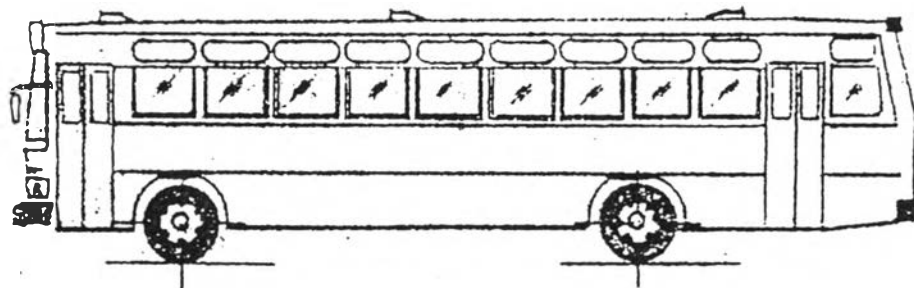
1. ยานพาหนะทางบกประเภทสาธารณะ หมายถึง ยานพาหนะที่มีลักษณะการใช้เป็นธุรกิจการค้า การบริการ แก่บุคคลทั่วไป หรืออาจกล่าวอีกทางหนึ่งคือ หมายถึงเป็นยานพาหนะที่มุ่งถึงลักษณะการใช้อย่างสาธารณะ โดยประชาชนทุกคนมีความชอบธรรมที่จะไปใช้บริการได้ โดยเสียค่าตอบแทนเป็นค่าบริการ เช่น รถไฟ รถโดยสารประจำทาง รถตู้ มวลชน รถแท็กซี่ เป็นต้น

² พงศกร เลาหวิเชียร, การจัดระเบียบการขนส่งทางถนนกับความมั่นคงทางเศรษฐกิจ, (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล ลักษณะวิชาเศรษฐกิจ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2533-2534),

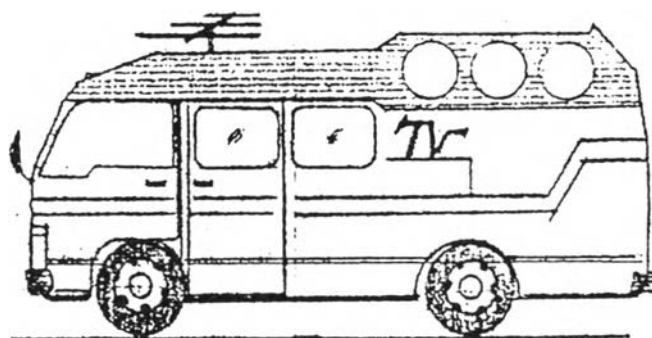
2. ยานพาหนะทางบกประเภทที่ต้องการความเห็นส่วนตัวหรือมีลักษณะคล้ายคลึงกับเคหสถาน หมายความว่า ยานพาหนะที่มีลักษณะการใช้เป็นการปกปิด ไม่เปิดเผย ซึ่งเจ้าของหรือผู้ครอบครองยานพาหนะทางบกดังกล่าวประสงค์ครอบครองอย่างเคหสถาน เช่น รถยนต์นั่งส่วนตัว รถยนต์ตู้ส่วนตัว รถบัสส่วนตัว รถโมโตไซด์ เป็นต้น

3. ยานพาหนะทางบกประเภทที่มีลักษณะเหมือนกับสิ่งของที่อยู่ในความครอบครองพกพา หรือยึดถือของบุคคล หมายความว่า ยานพาหนะที่มีลักษณะการใช้เป็นการไม่ปกปิด เปิดเผย เจ้าของและผู้ครอบครองยานพาหนะทางบกดังกล่าวประสงค์จะครอบครองอย่างการครอบครองสิ่งของที่ครอบครองพกพา เช่น รถจักรยาน รถจักรยานยนต์ รถสามล้อถีบ รถสกายแล็ป เป็นต้น

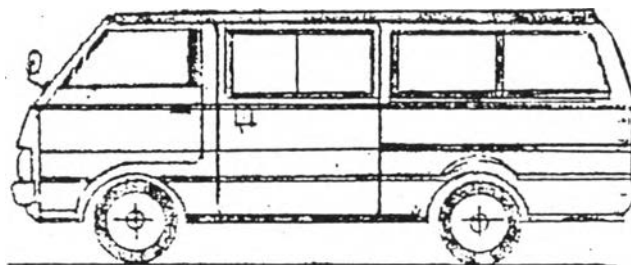
ภาพประกอบแสดงยานพาหนะทางบกประเภทที่ต้องการความเป็นส่วนตัวหรือมีลักษณะคล้ายคลึงกับเลขสถาน

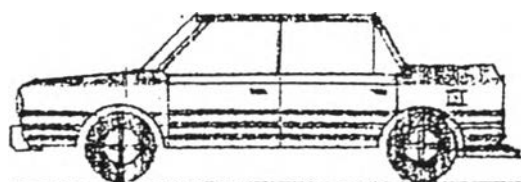
รถบัสส่วนตัว

รถโมโตไซด์

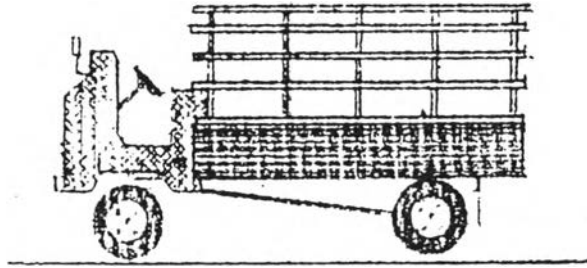

รถตู้ส่วนตัว

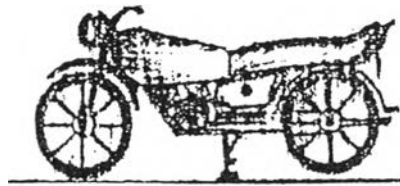

รถยนต์นั่งส่วนตัว

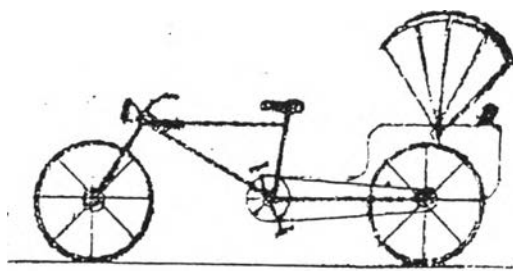
ภาพประกอบแสดงยานพาหนะทางบกประเภทที่มีลักษณะเหมือนกับสิ่งของที่อยู่ในความครอบครองพกพา หรือยึดถือของบุคคล

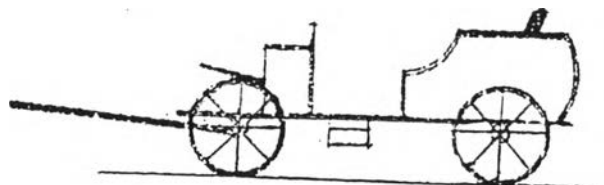
รถใช้งานเกษตร

รถจักรยานยนต์

รถสามล้อ

รถม้า

3.3 หลักเกณฑ์การตรวจค้นยานพาหนะทางบก

จากการศึกษาพบว่า การตรวจค้นยานพาหนะทางบก โดยหลักแล้วมีจุดประสงค์ที่สำคัญก็เพื่อต้องการตรวจค้นตัวบุคคลหรือต้องการทราบตัวบุคคลที่เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครอง ยานพาหนะว่าครอบครองสิ่งของผิดกฎหมายหรือไม่และเพื่อต้องการตรวจค้นหาวัตถุพยานหลักฐานที่อยู่ในยานพาหนะหรืออาจเพื่อตรวจดูว่ายานพาหนะนั้นขโมยมาหรือไม่อันจะได้นำไปสู่การจับกุม ซึ่งกรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่า หากเป็นยานพาหนะที่เคลื่อนที่ในปัจจุบันซึ่งยังไม่มียกกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะเจ้าพนักงานของรัฐจะใช้หลักการตรวจค้นบุคคลในที่สาธารณะสถาน มาปรับใช้เพื่อทำการตรวจค้นเรื่อยมา รวมทั้งได้รับความยินยอมจากเจ้าของหรือผู้ครอบครองยานพาหนะโดยเจ้าพนักงานของรัฐที่มีอำนาจตรวจค้นได้แก่ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ³ โดยปัจจุบันหากเจ้าพนักงานมีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าของหรือผู้ครอบครองยานพาหนะใดจะมีสิ่งของในความครอบครองเพื่อจะใช้ในการกระทำความผิดหรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดหรือมีไว้เป็นความผิด⁴ ก็จะเรียกให้หยุดเพื่อทำการตรวจค้น

การปฏิบัติของเจ้าพนักงานนั้นบางครั้งมีใช้เรื่องง่ายที่จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อรัฐและประชาชนไปพร้อมกัน โดยจำต้องศึกษาทฤษฎีและหลักกฎหมายทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องของอำนาจของรัฐกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่เกี่ยวกับการตรวจค้นยานพาหนะ เพื่อให้เข้าใจบทบัญญัติของกฎหมายได้อย่างลึกซึ้งซึ่งมากยิ่งขึ้นจนเกิดความมั่นใจในการปฏิบัติงาน โดยผู้เขียนใคร่ขอแนะนำว่า ความรู้ความเข้าใจในตัวบทกฎหมายนั้น บางครั้งไม่เพียงพอที่จะช่วยปฏิบัติให้เหมาะสมกับทุกสถานการณ์ ซึ่งจำเป็นจะต้องรู้และเข้าใจสิ่งที่เรียกว่า “วิญญาณ” ของกฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายในเรื่องของการตรวจค้นยานพาหนะทางบก ซึ่งต้องอาศัยการตัดสินใจของผู้ปฏิบัติอยู่มากเพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษอย่างเช่นของต่างประเทศคงมีเพียงถ้อยคำที่บัญญัติว่า “มีเหตุอันควรสงสัย” เท่านั้น ดังนั้นการให้ความสำคัญของการตรวจค้นจึงควรอยู่บนพื้นฐานและหลักเกณฑ์ของสิ่งต่อไปนี้

(1) การตรวจค้นยานพาหนะทางบกต้องอยู่บนพื้นฐานของการเคารพสิทธิเสรีภาพของประชาชน

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (16)

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93

ปัจจุบันมนุษย์เราได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญของสิทธิเสรีส่วนบุคคลมากขึ้น โดยเฉพาะสิทธิเสรีภาพในส่วนที่จะถูกระทบกระเทือนจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะปฏิบัติต่อประชาชน ซึ่งสิทธิดังกล่าวนี้เกิดจากบทบัญญัติของ “ปฏิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” โดยมีการจำแนกถึงสิทธิต่าง ๆ ที่จะได้รับการคุ้มครอง เป็น 2 ประการคือ

- ก. สิทธิทางการเมือง หรือสิทธิของพลเมือง
- ข. สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม

การใช้อำนาจของรัฐในการตรวจค้นยานพาหนะทางบกย่อมต้องถูกระทบกระเทือนถึงสิทธิในทางเศรษฐกิจและสังคมเนื่องจากบุคคลย่อมมีสิทธิที่จะหวงแหนทรัพย์สินของตนมิให้ผู้ใดมารบกวนสิทธิในการใช้ชีวิตอย่างเสรีโดยปกติสุข มิให้ผู้ใดมาถูกต้องเนื้อตัวหรือขัดขวางการเดินทาง การเคลื่อนไหว ฉะนั้นการใช้อำนาจของรัฐที่จะถูกระทบกระเทือนถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลดังกล่าวจะต้องมีความจำกัดแห่งการใช้อำนาจ โดยจะต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ดังนี้

1. เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เช่น การตรวจค้นยานพาหนะทางบก เพื่อหาพยานหลักฐานในทางคดีอาญาหรือตรวจค้นเพื่อการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม เป็นต้น
2. ต้องมีกฎหมายระบุถึง การให้อำนาจไว้ เช่น ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องการค้นต้องระบุไว้ถึงอำนาจการตรวจค้นยานพาหนะหากไม่มีระบุไว้ต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมหรืออาจจะระบุไว้ในระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีก็ได้
3. หลักสุจริต เช่น การตรวจค้นยานพาหนะทางบก ต้องมีเหตุตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ และเจ้าพนักงานของรัฐต้องกระทำด้วยความสุจริต ใสสะอาด การแสดงความบริสุทธิ์ก่อนและหลังการตรวจค้น และ การตรวจค้นต้องกระทำมิให้เกิดความเสียหายแก่ยานพาหนะที่ถูกตรวจค้นด้วย

(2) การตรวจค้นยานพาหนะทางบก ต้องอยู่บนพื้นฐานของความต้องการพยานหลักฐานทางคดีอาญาเท่านั้น

เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้ที่ใช้ประโยชน์จากการตรวจค้นซึ่งตนมีอำนาจสืบสวนเพื่อการแสวงหาพยานหลักฐาน เช่น การตั้งด่านตรวจค้นบนทางหลวงก็ต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อการตรวจค้นพยานหลักฐานอันจะนำไปสู่การจับกุมผู้กระทำผิดกฎหมาย โดยศึกษาจากมาตรการปฏิบัติเกี่ยวกับการตั้งด่านตรวจจุดตรวจและสกัดจุด ตามหลักเกณฑ์ของกรมตำรวจที่ผู้เขียน

จะได้กล่าวต่อไป และการปฏิบัติในการตรวจค้นดังกล่าวต้องเป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และระเบียบตำรวจเกี่ยวกับคดีโดยเคร่งครัด

(3) การตรวจค้นยานพาหนะทางบกต้องอยู่บนพื้นฐานของความมุ่งหมายของหลักกฎหมาย

เจ้าพนักงานตำรวจผู้ปฏิบัติจะต้องเข้าใจถึงความมุ่งหมายของหลักกฎหมายด้วย การตรวจค้นยานพาหนะทางบกจะต้องใช้ความระมัดระวังรอบคอบ เนื่องจากการตรวจค้นนั้นมุ่งกระทำต่อบุคคลทั่วไปที่ไม่ใช่อยู่ในข่ายสงสัยว่ากระทำความผิดด้วย ไม่เหมือนกับการจับนั้นมุ่งต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดเท่านั้น ฉะนั้นเมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว การค้นจะต้องใช้ความระมัดระวังรอบคอบมากกว่าการจับ

การตรวจสอบยานพาหนะทางบก

ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 มาตรา 43 ทวิ และมาตรา 142 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจราจรทางบก (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2535 ได้บัญญัติให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานจราจร พนักงานสอบสวน และพนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจ ในการที่จะสั่งให้ผู้ขับขี่รถบางประเภทที่เห็นว่าเสพสารมีนิเมา หรือเสพวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทบางประเภท หรือหย่อนสามารถในอันที่จะขับขี่ หรือรถยนต์ที่ขับขี่มีสภาพไม่ถูกต้องตามกฎหมายหยุดรถ และมีอำนาจที่จะทดสอบหรือตรวจอาบผู้ขับขี่ กล่าวคือ

มาตรา 43 ทวิ “ห้ามมิให้ผู้ขับขี่เสพหรือรับเข้าร่างกายไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ ซึ่งวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทกลุ่มแอมเฟตามีน หรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทอย่างอื่นที่อธิบดีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ให้เจ้าพนักงานจราจร พนักงานสอบสวน หรือ พนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจจัดให้มีการตรวจสอบผู้ขับขี่รถบางประเภทตามที่อธิบดีกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ว่าได้เสพหรือรับเข้าร่างกายไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ ซึ่งวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท กลุ่มแอมเฟตามีน หรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทอย่างอื่นที่อธิบดีกำหนดหรือไม่

การตรวจสอบตามวรรคสองให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง”

มาตรา 142 “เจ้าพนักงานจรรยาหรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้ผู้ขับขี่หยุดรถในเมื่อ

1. รถนั้นมีสภาพไม่ถูกต้องตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 6
2. เห็นว่าผู้ขับขี่หรือบุคคลใดในรถนั้นได้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นเกี่ยวกับรถนั้น ๆ

ในกรณีที่เจ้าพนักงานจรรยาหรือพนักงานสอบสวนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่เห็นว่าผู้ขับขี่ฝ่าฝืนมาตรา 43 (1) หรือ (2) ให้เจ้าพนักงานจรรยาหรือ พนักงานสอบสวนหรือพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งให้มีการทดสอบผู้ขับขี่ดังกล่าวว่าหย่อนความสามารถในอันที่จะขับหรือเมาสุราหรือของเมาอย่างอื่นหรือไม่

การทดสอบตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง”

จากการศึกษาพบว่า การตรวจสอบยานพาหนะทางบกนั้นตามมาตรการของรัฐที่จะควบคุม ได้แก่ การให้อำนาจหน้าที่ของรัฐสามารถหยุดยานพาหนะทางบกเพื่อตรวจสอบได้ โดยเป็นการตรวจสอบเพื่อต้องการทราบรายละเอียดในการใช้ยานพาหนะทางบกว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ซึ่งเรียกกฎหมายดังกล่าวว่ากฎหมายควบคุมยานพาหนะ หรือพระราชบัญญัติจรรยาทางบก การให้อำนาจตรวจสอบ เช่น ตรวจสอบว่ามีใบอนุญาตขับขี่หรือไม่ ขอตรวจสอบทะเบียนรถ หรืออาจขอตรวจสอบอุปกรณ์ส่วนควบของยานพาหนะดังกล่าวว่าถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ เป็นต้น การตรวจสอบดังกล่าวนี้อาจนำไปสู่การพบเหตุน่าเชื่อเพื่อใช้ในการตรวจค้นต่อไปได้

ฉะนั้น “การตรวจสอบ” จึงไม่ใช่ “การตรวจค้น” แต่การตรวจสอบอาจนำไปสู่การตรวจค้นต่อไปได้ เช่น เจ้าพนักงานตำรวจจรรยาหยุดยานพาหนะทางบกเพื่อตรวจสอบอุปกรณ์ส่วนควบของรถแต่พบว่าภายในรถมีผู้หญิงถูกมัดมือมัดเท้า นั่งหน้าชิดเนื้อตัวสันอยู่ ซึ่งกรณีดังกล่าวถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้า ซึ่งเจ้าพนักงานมีอำนาจค้นได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

3.4 มาตรการควบคุมการตรวจค้นยานพาหนะทางบกของเจ้าพนักงานตำรวจ

ตามที่ได้อธิบายมาแล้วว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ไม่ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในเรื่องที่เกี่ยวกับการตรวจค้นยานพาหนะทางบกไว้เป็นการเฉพาะ ทำให้เป็นปัญหาในทางปฏิบัติของเจ้าพนักงานตำรวจที่จะต้องตีความกันต่อไป แต่อย่างไรก็ดีในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ทั่ว ๆ ไป เกี่ยวกับการให้หลักประกันแก่ประชาชนจากการถูกจับกุม ตรวจค้น โดยไม่ชอบธรรม ซึ่งได้บัญญัติไว้ในเรื่องการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ ตามมาตรา 226 เช่นเดียวกับหลักในเรื่อง Exclusionary Rule ของสหรัฐอเมริกา ที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ซึ่งถือว่าเป็นมาตรการควบคุมการตรวจค้นยานพาหนะทางบกโดยมิชอบได้อีกทางหนึ่ง

การตรวจค้นยานพาหนะทางบกของเจ้าพนักงานตำรวจนั้น จะต้องกระทำอย่างมีเหตุผล และการตรวจค้นก็ต้องสามารถปฏิบัติได้ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเกิดความมั่นใจว่าเมื่อทำการตรวจค้นแล้วจะไม่ถูกผู้บังคับบัญชาตำหนิ ถูกแจ้งความดำเนินคดี หรือถูกร้องเรียนว่ารับผลประโยชน์จากผู้ไช้รถไช้ถนนในการสัญจร ไปมาตามถนนหลวงและก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนโดยทั่วไป โดยจะต้องสามารถอธิบายให้แก่ประชาชนทราบได้ว่ามีความจำเป็นอย่างไรที่จะต้องทำการตรวจค้นยานพาหนะทางบก

ฉะนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวกรมตำรวจจึงได้กำหนดมาตรการเกี่ยวกับการตั้งด่านตรวจ จุดตรวจ และจุดสกัด เพื่อให้เจ้าพนักงานตำรวจยึดถือเป็นหลักปฏิบัติดังนี้⁵

(1) ความหมายของคำว่า ด่านตรวจ จุดตรวจ และจุดสกัด

1.1 ด่านตรวจ หมายถึง สถานที่ทำการที่เจ้าพนักงานตำรวจออกปฏิบัติหน้าที่ในการตรวจค้นเพื่อจับกุมผู้กระทำความผิดในเขตเดินรถ (ความหมายตาม พ.ร.บ.จราจรทางบก พ.ศ. 2522) หรือ ทางหลวง (ความหมายตาม พ.ร.บ.ทางหลวง พ.ศ. 2535) โดยระบุสถานที่ไว้ชัดเจนเป็นการถาวร การตั้งด่านตรวจจะต้องได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีหรือผู้มีอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยทางหลวง หรือ กอ.รมน.แล้วแต่กรณี

⁵ หนังสือด่วนมาก ที่ 0625.23/3779 ลงวันที่ 13 มีนาคม 2540 เรื่อง มาตรการการปฏิบัติเกี่ยวกับการตั้งด่านตรวจ จุดตรวจ และจุดสกัด, กรมตำรวจ.

1.2 จุดตรวจ หมายถึง สถานที่ที่เจ้าพนักงานตำรวจออกปฏิบัติหน้าที่ตรวจค้น เพื่อจับกุมผู้กระทำความผิดในเขตทางเดินรถหรือทางหลวงในกรณีปกติเป็นการชั่วคราว โดยมีกำหนดระยะเวลาเท่าที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว แต่ต้องไม่เกิน 24 ชั่วโมงและเมื่อเสร็จสิ้นภารกิจแล้วจะต้องยุบเลิกจุดตรวจดังกล่าวทันที

1.3 จุดสกัด หมายถึง สถานที่ที่เจ้าพนักงานตำรวจออกปฏิบัติหน้าที่ตรวจค้นเพื่อจับกุมผู้กระทำความผิดในเขตทางเดินรถ หรือทางหลวง ในกรณีที่มีเหตุการณั้ฉุกเฉินหรือจำเป็นเร่งด่วนเกิดขึ้นเป็นการชั่วคราวและจะต้องยุบเลิกเมื่อเสร็จสิ้นภารกิจดังกล่าว

(2) การจัดตั้งด่านตรวจ จุดตรวจ และจุดสกัด

2.1 ห้ามมิให้ตั้งด่านตรวจ จุดตรวจหรือจุดสกัด ในเขตทางเดินรถหรือทางหลวงเว้นแต่

2.1.1 ด่านตรวจ การตั้งด่านตรวจจะกระทำได้ ต้องได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีหรือผู้มีอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยทางหลวง หรือ กอ.รมน. แล้วแต่กรณี

2.1.2 การตั้งจุดสกัด จะตั้งได้เฉพาะกรณีที่มีเหตุการณั้ฉุกเฉินหรือจำเป็นเร่งด่วนเกิดขึ้นและจะต้องได้รับอนุมัติจากผู้บังคับบัญชาตั้งแต่ระดับหัวหน้าสถานีตำรวจหรือผู้รักษาการแทนขึ้นไป โดยมีกำหนดระยะเวลาเท่าที่มีเหตุการณั้ฉุกเฉินหรือจำเป็นเร่งด่วนดังกล่าวยังคงมีอยู่เท่านั้น

2.1.3 การตั้งจุดสกัด จะตั้งได้เฉพาะกรณีที่มีเหตุการณั้ฉุกเฉิน หรือจำเป็นเร่งด่วนเกิดขึ้นและจะต้องได้รับอนุมัติจากผู้บังคับบัญชาตั้งแต่ระดับหัวหน้าสถานีตำรวจหรือผู้รักษาการแทนขึ้นไป โดยมีกำหนดระยะเวลาเท่าที่มีเหตุการณั้ฉุกเฉินหรือจำเป็นเร่งด่วนดังกล่าวยังคงมีอยู่เท่านั้น

2.2 ให้เลิกด่านตรวจ จุดตรวจ ที่ตั้งขึ้นไม่ตรงตามวัตถุประสงค์และความหมายตามข้อ 1 และข้อ 2 ทั้งหมดตั้งแต่บัดนี้

(3) การปฏิบัติ

3.1 การปฏิบัติหน้าที่ ณ ด่านตรวจ จุดตรวจหรือจุดสกัด จะต้องมิใช่ตำรวจชั้นสัญญาบัตรเป็นหัวหน้า และจะต้องแต่งเครื่องแบบในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว

3.2 การปฏิบัติในการตรวจค้น จับกุม ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ว่าด้วยการนั้นโดยเคร่งครัด

3.3 ที่ด่านตรวจหรือจุดตรวจต้องมีแสงกันที่มีเครื่องหมายการจราจรว่า“หยุด” โดยให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ด่านตรวจหรือจุดตรวจ จะต้องมีการติดตั้งป้ายและเครื่องหมายการจราจร และในเวลากลางคืนจะต้องให้มีแสงสว่างให้มองเห็นได้อย่างชัดเจนในระยะไม่น้อยกว่า 150 เมตร ก่อนถึงจุดตรวจ และให้มีแผ่นป้ายแสดงยศ ชื่อ นามสกุล และตำแหน่งของหัวหน้าเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ประจำด่านตรวจและจุดตรวจดังกล่าวนอกจากนี้ให้มีแผ่นป้ายแสดงข้อความว่า “หากพบเจ้าหน้าที่ทุจริต หรือประพฤติมิชอบให้แจ้ง ผู้บังคับการ โทร.....” ข้อความดังกล่าวข้างต้นให้มองเห็นได้ชัดเจนในระยะไม่น้อยกว่า 15 เมตร

3.4 การตั้งจุดตรวจ หรือจุดสกัด ให้ทุกหน่วยประสานการปฏิบัติระหว่างหน่วยใกล้เคียงให้ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยที่มีเขตรับผิดชอบติดต่อกัน โดยมีให้เกิดการตั้งจุดตรวจหรือจุดสกัดซ้ำซ้อนอันเป็นเหตุให้เกิดความเดือนร้อนแก่ประชาชนผู้สัญจรไปมาเป็นอันขาด

(4) การควบคุมและตรวจสอบการปฏิบัติ

4.1 เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเริ่มต้น หรือเลิกปฏิบัติหน้าที่ประจำจุดตรวจหรือจุดสกัดให้รายงานทางวิทยุให้ผู้บังคับบัญชาผู้ส่งอนุมัติให้ตั้งจุดตรวจ หรือจุดสกัดดังกล่าวทราบ และเมื่อเสร็จสิ้นการปฏิบัติแล้วให้หัวหน้าเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำจุดตรวจ หรือจุดสกัดดังกล่าวรายงานผลการปฏิบัติเป็นลายลักษณ์อักษรเสนอผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงผู้ส่งอนุมัติภายในวันถัดไปเป็นอย่างช้า

4.2 ให้ผู้บังคับบัญชาดังแต่ระดับสารวัตรขึ้นไป ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันออกตรวจการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำด่านตรวจ จุดตรวจหรือจุดสกัด ที่มีอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ

4.3 ให้ถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้บังคับบัญชาดังแต่ระดับสารวัตรขึ้นไป ที่ต้องเอาใจใส่กวดขันดูแลการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ได้บังคับบัญชาของตน มิให้เลยโอกาสขณะปฏิบัติหน้าที่ประจำด่านตรวจ จุดตรวจ หรือจุดสกัด ในเขตทางเดินรถหรือทางหลวง โดยมีได้รับคำสั่งจากผู้มีอำนาจ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ และหากตรวจพบว่ามีเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ใดประพฤติมิชอบในลักษณะดังกล่าว ก็ให้รีบพิจารณาดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ผู้นั้นไปตามอำนาจหน้าที่ ทั้งทางคดีอาญาและคดีวินัย แล้วรายงานให้ผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นจนถึงกรมตำรวจ ทราบโดยมิชักช้าการรายงานดังกล่าว ให้ระบุ ยศ นาม ตำแหน่งของข้าราชการตำรวจผู้กระทำผิด พร้อมกับรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะและพฤติกรรมแห่งการกระทำ ความผิดให้ละเอียดชัดเจน

4.4 หากปรากฏว่าผู้บังคับบัญชาในระดับตั้งแต่กองบังคับการหรือเทียบเท่าขึ้นไป หรือตำรวจหน่วยอื่น สืบสวนข้อเท็จจริงจนปรากฏชัดเจน หรือตรวจตราพบว่ามีเจ้าหน้าที่ตำรวจ ฅ ด่านตรวจ จุดตรวจ หรือจุดสกัดที่ใด มีพฤติกรรมมิชอบดังกล่าว หรือจับกุมตัวได้ โดยลักษณะของพฤติกรรมเป็นการกระทำร่วมกันหลายคนและ/หรือเป็นระยะเวลาต่อเนื่องกันหลายวันให้ผู้บังคับบัญชาพิจารณาทัณฑ์ทางวินัยแก่ผู้บังคับบัญชาที่ใกล้ชิดของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่กระทำผิดดังกล่าวฐานบกพร่องละเลยไม่เอาใจใส่ดูแลผู้ใต้บังคับบัญชาของตนอีกส่วนหนึ่งด้วย

3.5 การตรวจค้นยานพาหนะทางบกตามหลักกฎหมายของต่างประเทศ

3.5.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นประเทศที่ใช้รัฐธรรมนูญ และมีข้อบัญญัติไว้ในมาตรา 6 ของรัฐธรรมนูญ ซึ่งระบุว่ารัฐธรรมนูญสหรัฐอเมริกาเป็น “กฎหมายสูงสุดของแผ่นดิน” โดยศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา (Supreme Court) ได้วางหลักในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลไว้เป็นจำนวนมากและอย่างยิ่ง จนได้รับการยอมรับในการนำไปปรับใช้ในหลาย ๆ ประเทศ และยังเป็นประโยชน์ในการศึกษาอ้างอิงทางวิชานิติศาสตร์และสาขาวิชาอื่น ๆ อาทิ ทางรัฐศาสตร์ ทางสังคมวิทยา เป็นต้น ในประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยด้วย

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ให้ความคุ้มครองในเรื่อง การตรวจค้นยานพาหนะมาน้อยเพียงใด อาจศึกษาจากตัวอย่างการตีความรัฐธรรมนูญและคำพิพากษาของศาล อันที่จริงปัญหาเรื่องความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ จากการถูกตรวจค้นยานพาหนะ ในประเทศสหรัฐอเมริกานั้นมิได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญโดยตรง แต่ศาลสูงของรัฐบาลกลางได้ตีความจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 1971 มาตรา 4 ซึ่งบัญญัติไว้แปลความเป็นภาษาไทยได้ว่า

“สิทธิของบุคคลที่จะมีความปลอดภัยในร่างกาย เคหสถาน เอกสารและทรัพย์สินซึ่งจากการถูกตรวจค้นหรือยึดโดยไม่มีเหตุอันควร จะถูกล่วงละเมิดมิได้ และห้ามมิให้มีการออกหมาย เว้นแต่จะมีเหตุอันควร (Probable cause) ซึ่งได้รับการยืนยันด้วยคำสาบาน หรือคำ

ปฏิญาณ และโดยเฉพาะหมายนั้นต้องระบุสถานที่ที่จะค้นหรือบุคคลที่จะจับกุม หรือสิ่งของที่จะยึด*

คำว่า ความปลอดภัยในร่างกาย เคหสถาน เอกสาร และทรัพย์สินของนั้น ศาลสูงสุดของสหรัฐยังแปลความกว้างออกไปอีก คือ คำว่า เคหสถานในที่นี้ รวมถึงสถานที่ทำธุรกิจ⁶ โรงรถ⁷ หรือยานพาหนะ แต่ไม่รวมถึงการตรวจค้นและยึดสิ่งของในที่โล่ง (Open Fields) ซึ่งไม่รวมอยู่ในความหมายของคำว่า เคหสถานด้วย⁸ ดังนั้น การตรวจค้นและยึดในที่โล่งไม่จำเป็นต้องได้รับหมายค้น หรือยึดตามนัยของศาลสูงสุดในสหรัฐ แต่อย่างไรก็ตาม การตรวจค้นและยึดต้องทำเฉพาะในกรณีที่มีเหตุอันควรเท่านั้น หากไม่มีเหตุอันควร เจ้าพนักงานของรัฐไปทำการตรวจค้นและยึดโดยมุ่งที่จะกลั่นแกล้ง หรือทำการโดยขาดความรอบคอบแล้วเจ้าพนักงานของรัฐต้องรับผิดชอบต่อผู้เสียหายด้วย

กรณีที่เป็นปัญหามากคือ เรื่องการตรวจค้นและยึดรถยนต์ เรือยนต์ หรือยานพาหนะอื่นใดซึ่งเคลื่อนที่ได้รวดเร็ว แต่เดิมผู้ร่างรัฐธรรมนูญสหรัฐคงไม่เคยคาดคิดว่าเทคโนโลยีในสมัยต่อมามีความเจริญรุดหน้าดังที่เห็นในปัจจุบัน ดังนั้น หลักที่ศาลสูงสุดวางไว้ว่าบทแก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา 4 กำหนดให้การตรวจค้นและยึดต้องทำโดยมีหมายของศาล (judicial warrant) นั้น หาใช่หลักตายตัวเสมอไปไม่ ในกรณีของการตรวจค้นและยึดรถยนต์นั้นศาลสูงสุดของสหรัฐเคยวินิจฉัยไว้ในคดี Carroll V. United States เมื่อปี ค.ศ. 1925 ว่า กรณีของการตรวจค้นรถยนต์อาจเคลื่อนย้ายไปในระยะทางไกลด้วยเวลาอันรวดเร็ว ถ้ารอหมายของศาลเสียก่อน รถยนต์ก็อาจจะหลบหนีออกไปนอกเขตอำนาจของศาลได้ กรณีของรถยนต์นั้นการออกหมายของศาลเพื่อการตรวจค้นหรือยึด จึงไม่จำเป็นเสมอไปทุกกรณี ถ้าเพียงเจ้าพนักงานของ

*ถ้อยคำในฉบับภาษาอังกฤษใช้ว่า “The right of the people to be secure in their persons, houses, papers, and effects, against unreasonable searches and seizures, shall not be violated, and no Warrants shall issue, but upon probable cause, supported by Oath or affirmation, and particularly describing the place to be searched, and the persons or things to be seized.”

⁶ Couled V. United States, 255 U. S. 298 (1921)

⁷ Taylor V. United States, 286 U. S. 1 (1932)

⁸ Hester V. United States, 265 U. S. 57 (1924)

รัฐมีเหตุอันควรสงสัย (Probable cause) ว่าจำเลยกระทำผิดจริง ก็อาจจะตรวจค้นได้โดยชอบด้วยกฎหมาย* เกิดเป็นข้อยกเว้นของหลักให้ต้องมีหมายค้น หมายยึด ในกรณีของรถยนต์ขึ้นมา ซึ่งเรียกว่า “The auto exception”

ในประเทศสหรัฐอเมริกา ยึดหลักตามรัฐธรรมนูญ แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 4 ซึ่งวางหลักไว้ว่า การค้นโดยไม่มีเหตุอันควร (Unreasonable Search) จะกระทำมิได้ แต่ความหมายของคำว่า “ไม่มีเหตุอันควร” นี้ ไม่มีคำอธิบายไว้ในรัฐธรรมนูญ จึงเป็นหน้าที่ของศาลที่จะเป็นผู้วินิจฉัยวางบรรทัดฐาน ซึ่งก็มีคดีที่ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้อธิบายหลักเกณฑ์ไว้เกี่ยวกับเรื่องนี้ เช่นในคดี Carroll v. U.S. 1925 คดี Chambers v. Maroney , 1970 ทั้ง 2 คดีสรุปได้ว่า ถ้าเจ้าพนักงานมีเหตุอันควรที่จะค้นรถยนต์ที่กำลังแล่นอยู่บนทางสาธารณะ แม้การค้นนั้นจะไม่มีหมาย ก็ถือว่าเป็นการค้นที่ชอบด้วยกฎหมาย ในทางกลับกัน ถ้าเป็นรถยนต์ที่จอดอยู่กับที่ การค้นก็ต้องใช้หมายค้น ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักในคดี Coolidge v. New Hampshire, 1971 แต่หลักดังกล่าวนี้เองก็ยังมีข้อยกเว้นอยู่ว่า หากมีเหตุจำเป็นอย่างยิ่ง ก็อาจทำการค้นโดยไม่มีหมายได้ คำว่า “เหตุจำเป็นอย่างยิ่ง” นี้ศาลสูงสุดเองก็มีได้เคยให้คำอธิบายไว้ แต่มีคดีที่ศาลชั้นต้นวินิจฉัยอยู่คดีหนึ่ง คดี Scater v.State 284. A 2d 45 1974 ศาลชั้นต้นได้ตีความกรณี “เหตุจำเป็นอย่างยิ่ง”ไว้ว่าถ้ามีตำรวจอยู่คนเดียว และเป็นเวลากลางคืน ถ้าจะทิ้งรถเพื่อไปขอหมายรถจะถูกเคลื่อนย้ายกรณีนี้การค้นอาจกระทำได้โดยไม่ต้องมีหมาย⁹

ปัญหาในเรื่องของการตรวจค้นและยึดตามกฎหมายสหรัฐอีกเรื่องหนึ่งคือ ปัญหาว่าอะไรเป็นเหตุอันควร (probable cause) ที่เป็นเงื่อนไขให้มีการออกหมายได้

*กรณีตามคดีนี้เป็นเรื่องการชนเหล่าเถื่อนโดยรถยนต์ คดีนี้เป็นคดีสำคัญ ศาลในคดีต่อมามากเรียกกฎเกณฑ์ในคดีนี้ว่า Carroll Rules หมายถึงข้อยกเว้นเรื่องการค้นและยึดในกรณีของรถยนต์

⁹ เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์, รายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, ครั้งที่ 953-11/2526, วันที่ 20 มีนาคม 2528, หน้า 4.

เหตุอันควรในคดี *Brinegar v. United States* ข้อเท็จจริงว่า มีสิ่งเหลือวิสัยของโรงงานหายไปเป็นจำนวนมากในย่านชุมชน ตำรวจจึงเข้าหยุดรถบรรทุกนั้น และทำการตรวจค้นแต่ไม่พบเหล้าวิสกี้ที่หายไปคงพบแต่วิทยุที่จำเลขโมยมา ศาลกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

“การขับรถ หยุดรถในซอย ขนสิ่งขึ้นรถ และขับรถออกจากซอย ไม่มีพฤติการณ์ภายนอกที่ต่างกับสุจริตชนทั้งหลาย รถไม่ได้วิ่งในลักษณะเร่งร้อนผิดปกติหรือมีลักษณะที่แอบ ๆ ซ่อน ๆ ผู้ใด ธรรมดาจะมีแตกต่างจากเหตุการณ์ปกติตรงที่ว่า ถ้ารถบรรทุกของจำเลยไปแวะขนสิ่งนั้นจากรถบรรทุกอื่นตามซานซาลารถบรรทุกระหว่างมลรัฐ แต่ไม่มีเหตุการณ์เช่นนั้นเกิดขึ้นในคดีนี้ อย่างที่ศาลได้กล่าวแล้วแต่ต้น ซอยที่มีการขนสิ่งวิสกี้ขึ้นไม่ใช่ซอยเปลี่ยว หากแต่เป็นย่านชุมชน ข้อเท็จจริงที่ว่า เหล้าของโรงงานจำเลยหายไป ไม่ได้ทำให้ทุกคนซึ่งขนถ่ายเหล้าชนิดนั้นต้องอยู่ภายใต้การจับกุมหรือยึดทั้งสิ้น ขนาดของฐานบางครั้งก็พอเพียงให้ตำรวจมีเหตุผลพอสมควรที่จะตรวจค้น น้ำหนักและสีสรรของสิ่งซึ่งบรรจุเหล้า ในบางครั้งอาจเป็นเรื่องเพียงพอให้ตำรวจมีเหตุควรเชื่อได้

จากการศึกษาพบว่าการตรวจค้นรถยนต์ของตำรวจในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นคดีขึ้นพิจารณาถึงศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา ดังนี้

ข้อเท็จจริงในคดีอาตัมส์มีว่า จำสืบตำรวจจอห์น คอนนอลลี (John Connolly) กำลังขับรถสายตรวจตระเวนไปตามย่าน Bridgeport มลรัฐคอนเนคติกัต (Connecticut) เวลาตีสองเศษ ๆ สายตำรวจแจ้งให้คอนเนลลีทราบว่าจะมีรถคันหนึ่งผ่านมา และรถคันนั้นขนยาเสพติดมาด้วย ผู้ชายบนรถคาดปืนสั้นที่เอว มีรถผ่านมาตามที่สายแจ้ง คอนเนลลีเรียกให้รถคันนั้นหยุด เกาะหน้าต่าง เมื่อกระจกหน้าต่างรถเปิดออก ตำรวจพบนายโรเบิร์ตวิลเลียมส์ (Robert Williams) จำเลยผู้ฎีกาคดีนี้คาดซองเข็มขัดปืน และปืนพกที่เอวตามที่สายแจ้งไว้ ตำรวจจึงทำการจับกุมและการตรวจค้นรถที่ทำต่อเนื่องจากการจับกุม ตำรวจคือ จำคอนเนลลีได้พบยาเสพติดในรถด้วย

ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาวินิจฉัยโดยมติ 6 ต่อ 3 ว่า การยึดปืนและยาเสพติดในรถของวิลเลียมส์ชอบแล้ว และถึงแม้ว่าจะไม่มีเหตุอันควร (probable cause) ในการจับตอนแรกโดยลำพังฟังแต่คำสายลับ แต่การกระทำของจำคอนเนลลีก็สมเหตุสมผลในการหยุดและตรวจสอบวิลเลียมส์ เนื่องจากมีความน่าเชื่อถือเพียงพอ (sufficient indicia of reliability) ใน

การหยุดวิลเลียมส์เพื่อตรวจสอบเพราะเป็นข่าวสารที่ได้รับจากสายตำรวจ และหากสายทำการแจ้งข้อมูลเท็จ (false complaint) สายก็อาจจะถูกลงโทษจำคุกตามกฎหมายของมลรัฐคอนเนตทิคัทได้ และการตรวจค้นจนพบยาเสพติดต่อมา เป็นการตรวจค้น (search) ที่ต่อเนื่องจากการจับกุมจำเลยแล้วถือว่ามีเหตุอันควร ยาเสพติดที่ตรวจค้นพบในรถของวิลเลียมส์ จึงใช้เป็นพยานหลักฐานในคดีได้ ศาลกล่าวในตอนหนึ่งว่า การหยุดและตรวจสอบในคดีนี้กระทำเพื่อความปลอดภัยของเจ้าคอนเนลลีเองด้วย เพราะขณะนั้นเป็นเวลาค่ากิน สายแจ้งว่าจำเลยมีปืนมาด้วย การหยุดและตรวจสอบจึงสมเหตุสมผลแล้ว

หลักเกณฑ์การตรวจค้นยานพาหนะ (รถยนต์) ตามหลักปฏิบัติของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยแปลงจากคู่มือการค้นและยึด เผยแพร่โดยกระทรวงยุติธรรม ซึ่งได้วางหลักเกณฑ์ไว้เป็นการเฉพาะ เพื่อจะได้นำมาใช้เป็นแนวทางกับหลักเกณฑ์ของไทยซึ่งยังไม่มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ไว้เป็นการเฉพาะ โดยมีรายละเอียดสรุปได้ดังนี้¹⁰

การตรวจค้นยานพาหนะ (Search of Vehicles)

1. ในกรณีที่ต้องมีหมาย (When a warrant should be obtained)

หลักทั่วไป ถ้าหากมีโอกาสขอหมายค้นได้ ก็ควรจะใช้หมาย แม้ว่าบางครั้งการตรวจค้นอาจจะกระทำโดยชอบทั้ง ๆ ที่ไม่มีหมายก็ตาม ศาลมักจะเห็นชอบกับการตรวจค้นหากได้กระทำโดยอาศัยอำนาจตามหมายค้น ในขณะที่ยานพาหนะอันเคลื่อนไหวได้รวดเร็วยิ่งทำให้ไม่เปิดโอกาสให้ขอหมายได้ ในบางกรณีจึงได้กำหนดไว้ว่าหากพอจะมีเวลาจึงจะขอหมายได้ ตัวอย่างเช่น

ก. ทุก ๆ วัน รถบรรทุกได้เคลื่อนไปบนเส้นทางเดิม มีสาเหตุที่อาจเป็นไปได้ว่าจะเชื่อว่ารถดังกล่าวอาจบรรทุกยาเสพติดด้วย ควรขอหมายในที่ที่รถคันดังกล่าวได้แล่นไปตามเส้นทางปกติ

ข. รถคันหนึ่งเข้าซ่อมลูกสูบอยู่ในอู่ ควรขอออกหมายในที่ที่รถไม่สามารถแล่นไปได้ ข้อกำหนดด้วยสาเหตุที่เป็นไปได้ก็เป็นเช่นเดียวกันในการตรวจค้นพาหนะ คันตัวบุคคล หรือเคหสถาน

¹⁰ Handbook on the law of search and seizure, (เอกสารภาคผนวก ง. หน้า 212-216)

2. การตรวจค้นในกรณีที่ไม่ต้องมีหมาย (Search without a warrant)

โดยทั่วไป หากมีเหตุอันควร มิใช่เห็นแต่สงสัยเท่านั้นที่จะใช้เป็นเหตุผลในการขอตรวจค้นพาหนะ ก็ไม่จำเป็นต้องมีหมายค้นยานพาหนะนั้นกำลังแล่นหรืออาจจะแล่นไปได้ ทั้งนี้ด้วยเหตุที่มันอาจเคลื่อนตัวออกไปนอกเขตอำนาจศาล และเนื่องมาจากลักษณะแตกต่างเฉพาะตัวระหว่างพาหนะ กับบ้านเรือน ที่อาจทำการตรวจค้นรถยนต์ได้โดยไม่ต้องมีหมายโดยอาศัยข้อเท็จจริงที่ไม่อาจใช้เป็นเหตุผลข้ออ้างในการค้นที่พักอาศัยหรือที่ทำการได้โดยไม่ต้องมีหมาย

3. การตรวจค้นเริ่มเมื่อไร (When a search begins)

3.1 เพียงแต่การสั่งให้หยุดเท่านั้นมิใช่การตรวจค้น ดังนั้นการยอมให้รถผ่านหรือเหตุการณ์อื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างเวลาที่สั่งให้หยุดรถ กับเวลาที่ได้ทำการตรวจค้นจริง ๆ อาจนำมาใช้เพื่อแสดงให้เห็นถึงเหตุที่เป็นไปได้ที่จะทำการตรวจค้น

3.2 ทฤษฎี “สิ่งที่อยู่ในที่โล่ง” อาจนำมาใช้กับยานพาหนะได้ ยิ่งกว่านั้นสิ่งใดก็ตามที่อาจเปิดเผยได้โดยใช้ไฟฉายส่องเข้าไปในรถในเวลากลางคืน ก็ถือเป็นสิ่งที่อยู่ในที่โล่ง

3.3 ในกรณีที่มีเหตุอันเป็นไปได้ให้เชื่อว่ารถยนต์คันนั้นถูกลักมาหรือมีความจำเป็นตามกฎหมายที่จะต้องคู่ลักษณะรถ การตรวจดูหมายเลขรถ และหมายเลขเครื่องยนต์ไม่ถือว่าเป็นการตรวจค้นหรือการยึดแต่ประการใด

4. การใช้กำลังในการตรวจค้น (Using Force to search)

4.1 หากเจ้าพนักงานมีอำนาจตามกฎหมายที่จะตรวจค้นพาหนะ แต่เจ้าของปฏิเสธมิให้เข้าตรวจค้น เจ้าพนักงานอาจใช้กำลังเท่าที่จำเป็นและเหมาะสมเพื่อตรวจค้นพาหนะนั้นได้

4.2 การใช้กำลังอันไม่เหมาะสม เพื่อหยุดรถอาจทำให้การตรวจค้นนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย แม้ว่าจะมีเหตุอันเป็นไปได้ที่จะทำการตรวจค้นก็ตาม

ตัวอย่าง เช่น

เจ้าพนักงานผู้หนึ่งได้ยิงล้อรถคันหนึ่งเพื่อหยุดรถนั้น แม้เขาจะมีเหตุที่เป็นไปได้ที่จะตรวจค้น การใช้กำลังในลักษณะดังกล่าวนี้ นับว่าไม่สมเหตุผล ดังนั้น จึงนับว่าการตรวจค้นดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย

5. การตรวจค้นที่ต้องกระทำอย่างจำกัดต่อผู้ครอบครองพาหนะ (limited search of a vehicle's occupants)

พยานหลักฐานอันมีเหตุเป็นไปได้ที่จะใช้เป็นเหตุผล ให้ทำการตรวจค้นพาหนะไม่จำเป็นต้องให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานที่จะทำการตรวจค้นผู้ครอบครองรถที่มีได้ถูกจับกุมด้วย เจ้าพนักงานควรทำการตรวจค้นบุคคล ก็ต่อเมื่อมีความเชื่ออย่างยั้งว่าบุคคลนั้น ๆ กำลังพกพาอาวุธ หรือพยานหลักฐานที่อาจถูกทำลายได้ ในการตรวจค้นดังกล่าวโดยทั่วไปก็ยอมให้มีการตรวจค้นแบบ “ตบ ๆ” (patting down) ทั้งนี้ เพราะวิธีดังกล่าวอาจเผยให้เห็นอาวุธหรือพยานหลักฐานในการกระทำผิดได้ในกรณีตรวจยาเสพติด อาจจำเป็นต้องตรวจค้นจนทั่วตัว ทั้งนี้เพื่อป้องกันการทำลายหลักฐาน

6. การตรวจค้นภายหลังจากได้ยึดยานพาหนะ(Search after Seizure of a vehicle)

6.1 พาหนะที่ถูกยึด เจ้าพนักงานอาจยึดรถได้โดยไม่ต้องมีหมายหากได้ใช้กระทำผิดต่อกฎหมาย ซึ่งก็คือว่าการขนส่งเป็นส่วนหนึ่งของความผิด (อย่างเช่น พาหนะนั้นบรรทุกสุราที่ไม่เสียภาษี หรือบรรทุกยาเสพติด ทั้งนี้ เพราะตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาแล้วอาจยึดกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ได้ การยึดไม่จำเป็นต้องทำเกี่ยวกับการจับกุม ตรวจจับที่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า พาหนะดังกล่าวได้ใช้เพื่อจะขนส่งสินค้าลักลอบ (ของเถื่อน) ถ้าหากมีการยึดพาหนะดังกล่าวโดยเหมาะสมแก่กรณี ก็อาจจะทำการตรวจค้นได้ในขณะนั้นทันทีหรือภายหลังต่อมา

6.2 พาหนะที่ยึดไว้เป็นหลักฐาน ถ้าหากตัวพาหนะนั้นเองถูกยึดเพื่อใช้เป็นหลักฐานกระทำผิดไม่ว่าในฐานะเป็นเครื่องมือที่ใช้กระทำความผิด (คดีฆ่าแล้วหนี) หรือเป็นผลแห่งการกระทำผิด (รถที่ถูกลัก) จะต้องมีการตรวจสอบอย่างรอบคอบมากขึ้นเหมือนกับที่ใช้ในกรณีวัตถุที่ถูกยึดโดยชอบ

6.3 พาหนะที่กักไว้ การเพียงแต่กักพาหนะไว้เพื่อรับการจับกุมโดยชอบด้วยกฎหมายในภายหลังนั้น ไม่จำเป็นที่จะต้องมีการตรวจค้นที่มีได้กระทำในเวลาเดียวกันในภายหลังไปโดยอัตโนมัติ แต่หากมีเหตุอันควรเชื่อว่าพยานหลักฐานที่ทำการยึดนั้นอยู่ในรถยนต์ ก็อาจทำการตรวจค้นโดยมีหรือไม่มีหมาย ยิ่งกว่านั้น พยานหลักฐานที่ได้พบในขบวนการที่ใช้ป้องกันรถที่กักไว้ก็รับฟังได้

6.4 พาหนะที่ถูกทิ้ง เช่นเดียวกับทรัพย์สินที่ถูกทิ้งอื่น ๆ พาหนะที่ถูกทิ้งอาจถูกยึดและถูกตรวจค้นโดยไม่จำเป็นต้องมีหมายหรือมีเหตุอันเป็นไปได้แต่อย่างใด

7. การตรวจค้นพาหนะอันเกี่ยวเนื่องกับการจับกุม(Search of a vehicle incidental to arrest)

7.1 เมื่อได้ทำการจับกุมบุคคลในรถโดยชอบด้วยกฎหมาย ส่วนต่าง ๆ ของพาหนะซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของผู้ถูกจับอาจถูกตรวจค้นได้เมื่อมีการจับกุม

7.1.1 การจับกุมจะต้องกระทำในหรือใกล้ ๆ กับพาหนะเพื่อที่จะได้เป็นเหตุผลให้ทำการตรวจค้นได้ ถ้าหากการจับกุมได้ถูกย้ายมาทำที่รถเพื่อให้ยกเป็นข้ออ้างในการตรวจค้นพาหนะศาลก็อาจถือว่าเป็นการตรวจค้นโดยมิชอบ

7.1.2 การตรวจค้นจะต้องกระทำในขณะที่เดียวกับการจับกุม

7.2 การตรวจค้นอันเกี่ยวเนื่องกับการจับกุมนี้ อาจเป็นการตรวจค้นหาอาวุธพยานหลักฐานในคดีที่ผู้ครอบครองรถถูกจับที่อาจถูกทำลายได้

7.3 การจับกุมในความผิดกฎจราจร ปกติไม่อาจใช้เป็นเหตุให้ทำการตรวจค้นได้ ทั้งนี้เพราะไม่มีอะไรในรถที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดกฎหมายเช่นนั้น ทั้งนี้เว้นแต่กรณีถูกจับกุมเนื่องจากขับรถขณะเมาสุราก็อาจตรวจค้นว่ามีแอลกอฮอล์ได้ ดังนั้น การกระทำผิดกฎจราจรอื่น ๆ ไม่อาจยกขึ้นอ้างเพื่อทำการตรวจค้นเพื่อหาหลักฐานในการกระทำผิด การตรวจค้นดังกล่าวจึงถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ชอบ แต่การตรวจค้นเพื่อหาอาวุธอาจยอมให้กระทำได้

8. การกั้นถนนเพื่อตรวจค้นรถยนต์บางคัน (Roadblocks for specific cars)

เว้นแต่การตรวจค้นบริเวณชายแดนระหว่างประเทศแล้ว การกั้นถนนเพื่อกักรถทุกคันเพื่อตรวจค้นไม่อาจกระทำได้ แต่ศาลอาจสนับสนุนการกั้นถนนเพื่อกักรถ เพื่อทำการตรวจค้นรถบางคันที่ได้ระบุไว้ หรือรถยนต์คันที่ได้บรรจุผู้ครอบครองตามที่ระบุไว้ ซึ่งเจ้าพนักงานมีเหตุอันเป็นไปได้ที่จะทำการตรวจค้น

จากการศึกษาพบว่า หลักของประเทศสหรัฐอเมริกาเรื่องการตรวจค้นยานพาหนะในกรณีที่ต้องมีหมาย, การตรวจค้นในกรณีที่ไม่ต้องมีหมาย, การตรวจค้นเริ่มเมื่อไร, การใช้กำลังในการตรวจค้น, การตรวจค้นที่จะต้องกระทำอย่างจำกัดต่อผู้ครอบครองพาหนะ, การตรวจค้นหลังจากการได้ยึดยานพาหนะ, การตรวจค้นยานพาหนะอันเกี่ยวเนื่องกับการจับกุม, การกั้นถนนเพื่อตรวจค้นรถยนต์บางคัน ไม่มีในกฎหมายไทย ตามหลักเกณฑ์ของประเทศสหรัฐอเมริกา มีหลักเกณฑ์ที่น่าสนใจดังนี้

ก. หลักการตรวจค้นยานพาหนะของสหรัฐอเมริกา ได้ยืนยันหลักเกณฑ์มีหมายค้นไว้ในเรื่องต้นเลขที่เดียว โดยบัญญัติไว้ชัดเจนว่า “ การตรวจค้นยานพาหนะในกรณีที่ต้องมี

หมาย” ซึ่งหลักการนี้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย บัญญัติไว้ว่าการใช้หมายค้นจะใช้กับเฉพาะการค้นที่รโหฐานเท่านั้น ซึ่งยานพาหนะนั้นตามความหมายของผู้เขียนเห็นว่าไม่น่าจะเป็นที่รโหฐาน

ข. หลักการตรวจค้นยานพาหนะของสหรัฐอเมริกาในกรณีที่ไม่ต้องมีหมายค้นสามารถค้นได้หากมีเหตุอันควรที่จะใช้เหตุผลในการขอตรวจค้นยานพาหนะ ถ้ายานพาหนะนั้นกำลังแล่นหรืออาจแล่นไปได้ เนื่องจากกลัวว่ายานพาหนะนั้นจะเคลื่อนที่ออกไปนอกเขตอำนาจของศาล ซึ่งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มีบัญญัติเฉพาะแต่การค้นที่รโหฐานโดยไม่ต้องใช้หมายค้น ตามข้อยกเว้น มาตรา 92 (1)-(5) และการค้นตัวบุคคลในที่สาธารณะสถาน มาตรา 93 เท่านั้น

ค. หลักการตรวจค้นภายหลังการได้ยึดยานพาหนะของสหรัฐอเมริกา นั้นสามารถเทียบเคียงได้กับเรื่องการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 132(1) ที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจตรวจ “สิ่งของ” อันสามารถอาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ เนื่องจากผู้เขียนเห็นว่ายานพาหนะนั้นน่าจะเปรียบเสมือนสิ่งของ

ง. หลักการตรวจค้นพาหนะอันเกี่ยวเนื่องกับการจับกุมของสหรัฐอเมริกานั้นสามารถเทียบได้กับเรื่องที่ว่าเจ้าพนักงานผู้จับหรือผู้รับตัวผู้ถูกจับ มีอำนาจตรวจค้นผู้ต้องหาและยึดสิ่งของต่าง ๆ ที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา มาตรา 85 วรรค 1 ยานพาหนะของผู้ต้องหานั้นจะถือเป็นสิ่งของของผู้ต้องหา ที่อาจทำการตรวจค้นและยึดไว้ได้

จ. หลักการกันถนนเพื่อตรวจค้นรถยนต์บางคัน ของสหรัฐอเมริกานั้น สามารถทำได้หากเจ้าพนักงานมีเหตุเป็นไปได้ที่จะทำการตรวจค้น เมื่อเทียบกับของไทยเรา น่าจะเปรียบเหมือนกับการตั้งด่านตรวจของเจ้าพนักงานตำรวจ ที่เป็นคำสั่งเพื่อการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวม

จากการศึกษาพบว่าการหยุดรถต้องสงสัยของตำรวจในประเทศสหรัฐอเมริกา มีเหตุผลในการหยุดที่สำคัญ 2 ประการ คือ¹¹

1. ต้องการหยุดรถเพื่อทำการพิทักษ์ปกป้องชีวิต เช่น เห็นคนเมาสุราและกำลังต่อสู้กันไนรต เป็นต้น
2. ต้องการหยุดรถเพื่อจับกุมผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย เช่น ขับรถฝ่าฝืนสัญญาณจราจร หรือขับในลักษณะที่ได้กระทำความผิดอะไรมาและกำลังจะหลบหนี ตำรวจที่สั่งการให้หยุดอาจจะมีข้อมูลสำหรับผู้ขับขี่ หรืออาจไม่มีข้อมูลก็ได้ เหตุผลในการหยุดรถนี้อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าดุลพินิจในการหยุดรถต้องสงสัย

ตำรวจในสหรัฐอเมริกาขณะที่ออกปฏิบัติหน้าที่พบรถที่กระทำความผิดกฎหมาย สามารถเรียกรถคันดังกล่าวให้หยุดเพื่อทำการตรวจสอบได้ โดยเมื่อหยุดแล้วตำรวจจะต้องสอบถามว่ารถคันนี้เป็นของใคร แล้วทำการตรวจสอบดูว่าถูกต้องต้องกันหรือไม่ แต่กรณีดังกล่าวไม่ใช่มีอำนาจตรวจค้นรถ ตำรวจเพียงแค่เดินตรวจไปรอบ ๆ รถเพื่อเป็นการป้องกันตนเอง เกรงจะเกิดอันตราย ให้ผู้ขับรถเปิดกระจ์ เปิดฝากระโปรงรถ และตำรวจจะมองสังเกตการณ์ไปด้วย โดยอ้างว่าเป็นการตรวจสอบเพื่อทำการหารทรัพย์สิน ว่ามีทรัพย์สินใดอยู่ในรถบ้าง แต่ขณะที่สังเกตการณ์หรือสอบถามรายละเอียดแล้วทราบว่ารรถคันดังกล่าวขโมยมา ตำรวจสามารถตรวจค้นรถคันดังกล่าวได้เลยไม่ต้องใช้หมายค้น การตรวจค้นรถที่จอดโดยปกติต้องใช้หมายค้น เว้นแต่เป็นความผิดซึ่งหน้า เช่น เห็นปืนวางอยู่ที่เบาะรถ ไม่ต้องใช้หมายค้น แต่กรณีดังกล่าวเคยมีคดีฟ้องร้องกัน และศาลไม่แน่ใจว่าตำรวจพบอาวุธปืนจริงหรือไม่ ถ้าเป็นกรณีรถที่จอดผิดกฎหมาย ตำรวจอาจจะลากไปที่สถานีตำรวจ หรืออาจจะออกไปสั่งก็ได้ โดยปกติตำรวจจะออกไปสั่ง¹²

¹¹ พงศ์พัฒน์ ฉายาพันธุ์, (พันตำรวจโท), รองผู้กำกับการ (สืบสวนสอบสวน) สถานีตำรวจนครบาลเตาปูนเป็นอาจารย์บรรยายพิเศษของหน่วยสืบราชการลับของประเทศสหรัฐอเมริกา จบจากวิทยาลัยตำรวจแคนาดา วิทยาลัยสืบราชการลับประเทศสหรัฐอเมริกา และ วิลเลียม ดับบลิว โทดี, อดีตผู้บัญชาการตำรวจเมือง โอ๊คแลนด์ รัฐมิชิแกน ประเทศสหรัฐอเมริกา, สัมภาษณ์ (20 กุมภาพันธ์ 2541)

¹² เรื่องเดียวกัน

หากเป็นกรณีตำรวจสหรัฐอเมริกาซึ่งใช้ดุลพินิจแล้ว มีเหตุอันควรเชื่อ หรือสงสัยว่า รถคันใดจะเป็นรถผิดกฎหมาย หรือจะกระทำผิดกฎหมาย ตำรวจสามารถจับติดตามไปโดยจะจับตามไปเรื่อย ๆ หากว่ารถคันดังกล่าวขับหลบหนี ตำรวจจะบังคับประกาศให้หยุดรถ การหยุดแล้วผู้ขับรถต้องยกมือตามธรรมเนียมการปฏิบัติของพลเมืองสหรัฐอเมริกา หากตรวจสอบแล้วไม่พบสิ่งผิดกฎหมาย แต่เป็นการกระทำผิดกฎหมายจรรยาบรรณเล็กน้อย ตำรวจอาจทำการกล่าวตักเตือนได้กรณีภายในรถคันดังกล่าวมีเด็กเล็กนั่งมาด้วย ตำรวจของสหรัฐอเมริกาคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตำรวจกับประชาชนเป็นหลักในการปฏิบัติหน้าที่¹⁵

หากตำรวจสหรัฐอเมริกา ได้ขับรถติดตามรถที่ต้องสงสัยแล้ว ปรากฏว่ารถคันดังกล่าวขับหลบหนีและเมื่อประกาศบังคับให้หยุดแล้วรถคันดังกล่าวไม่หยุด ตำรวจสหรัฐอเมริกาต้องทำการไล่ล่า การกระทำการไล่ล่าจะต้องขออนุญาตจากผู้บังคับบัญชาที่มีอำนาจเสียก่อน เพราะการไล่ล่าของตำรวจมีการถูกฟ้องร้องดำเนินคดีเกิดขึ้นบ่อยครั้ง เนื่องจากรถคนร้ายที่ขับรถหลบหนี หรืออาจเป็นรถของตัวเอง เกิดการไปเฉี่ยวชนกับรถของประชาชนที่กำลังขับอยู่บนท้องถนน ก่อให้เกิดความเสียหายจำนวนมาก จึงต้องมีการขออนุญาตและได้รับอนุญาตเสียก่อนจึงทำการไล่ล่าได้ ตำรวจของสหรัฐอเมริกาไม่ได้เปรียบผู้ต้องสงสัย หรือคนร้ายจะไม่ทำการหยุดเพื่อตรวจค้นเด็ดขาด โดยจะทำการจับติดตามไปเรื่อย ๆ ยกตัวอย่างเคยมีคดี คนร้ายก่อเหตุแล้วขับรถหลบหนี ตำรวจจะขับรถติดตามไปก่อน อาจใช้เฮลิคอปเตอร์ช่วยในการติดตามแจ้งจุด และเส้นทางหลบหนีของคนร้าย หรืออาจแจ้งให้ตำรวจสถานีใกล้เคียงทราบ เพื่อช่วยกันสกัดจับ โดยเฉพาะในจุดที่เป็นเส้นทางเดินทางเดียวไม่มีเส้นทางหลบหนีเส้นทางอื่นอีก การบริหารงานของตำรวจสหรัฐอเมริกาจะใช้กฎหมายจากสภาพแวดล้อมเข้ามาช่วย หากเห็นว่าข้างหน้าเป็นทางโค้งทางแคบ หรือทางเปลี่ยวจะไม่ทำการเรียกรถให้หยุดเพื่อทำการตรวจค้นเด็ดขาด ผู้บังคับบัญชาของตำรวจจะให้ดุลพินิจกับตำรวจอย่างมาก โดยจะกระจายอำนาจให้ตำรวจทุกระดับ โดยต้องการให้ตำรวจมีการพัฒนาเน้นให้ตำรวจมีคุณภาพมีความคิดสร้างสรรค์

¹⁵ เรื่องเดียวกัน

ปัจจุบันรถยนต์สายตรวจของตำรวจสหรัฐอเมริกาจะมีวิดีโอบันทึกเสียง และบันทึกภาพ เพื่อให้เห็นการทำงานของตำรวจ ป้องกันการกระทำที่มีขอบ และยังเป็น การป้องกันมิให้ตำรวจถูกฟ้องร้อง¹⁴

สถิติการเสียชีวิตของตำรวจเนื่องมาจากการหยุดรถของตำรวจสหรัฐอเมริกา¹⁵

1. 16% ตำรวจจะเสียชีวิตก่อนหยุดรถได้ (แบ่งเป็นเสียชีวิตขณะหยุดรถ 13%)
2. 29% ตำรวจจะเสียชีวิตในขณะที่ยังไม่ได้ออกจากรถของตำรวจ
3. 24% ตำรวจจะเสียชีวิตขณะที่จะลงจากรถของตำรวจ
4. 31% ตำรวจจะเสียชีวิตขณะสัมผัสกับบุคคลต้องสงสัยที่ถูกสั่งให้หยุดรถ

ขั้นตอนและยุทธวิธีการหยุดรถของตำรวจสหรัฐอเมริกา*

1. หากต้องการให้รถต้องสงสัยหยุดรถ ให้เปิดสัญญาณไฟแฉับวาวที่หลังคา เปิดไซเรน แล้วใช้เสียงประกาศบังคับให้รถคันดังกล่าวหยุดรถ
2. เมื่อรถต้องสงสัยหยุดแล้ว ให้รถของตำรวจหยุดอยู่ทางด้านหลังของรถต้องสงสัย ห่าง 1 ช่วงคัน
3. ขณะที่ขับรถติดตามหรือขณะที่รถต้องสงสัยหยุดแล้ว ให้ตำรวจสังเกตที่ไหล่ของคนที่อยู่ในรถต้องสงสัยตลอดเวลา
4. รถของตำรวจจะจอดห่างประมาณ 3 ฟุต นับจากขอบถนนทางด้านซ้าย (ในประเทศสหรัฐอเมริกา รถจะขับชิดทางด้านขวา)
5. ให้หมุนพวงมาลัยของตำรวจไปทางด้านขวา (เพื่อให้ล้อหมุนไปทางด้านขวา)
6. รายงานจุดที่หยุดรถให้ศูนย์วิทยุตำรวจทราบถึงจุดที่หยุดรถ รายงานลักษณะรถทะเบียนของรถต้องสงสัย
7. ก่อนที่ตำรวจจะลงจากรถตำรวจให้บันทึกหมายเลขทะเบียนของรถต้องสงสัยไว้ด้วย เนื่องจากหากตำรวจคนนั้นถูกยิงเสียชีวิตและคนร้ายขับรถหลบหนีจะได้ติดตามได้
8. เมื่อตำรวจเดินไปถึงรถที่ต้องสงสัยให้ใช้มือแตะลูบกับฝากระโปรงรถดูว่าปิดหรือไม่ เพราะผู้ต้องสงสัยซึ่งอาจเป็นคนร้ายเปิดฝากระโปรงขึ้นแล้วใช้อาวุธปืนยิงตำรวจได้

¹⁴ เรื่องเดียวกัน

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, และศึกษาจากหนังสือ Police In America

*ศึกษาจากวิดีโอสาริตการหยุดรถของตำรวจในสหรัฐอเมริกา

9. การตรวจภายในรถที่ต้องสงสัยให้มองไปที่เบาะหลังของรถก่อน
10. เมื่อตรวจสอบเรียบร้อยแล้วให้มาถามผลกับศูนย์วิทยุที่รถตำรวจ
11. การติดต่อสอบถามหรือพูดคุยกับคนขับรถที่ต้องสงสัย ให้อยู่ทางด้านซ้ายมือของคนขับเสมอ และห้ามยื่นล้ำตำแหน่งประตูหน้าของรถคันดังกล่าวเด็ดขาด

3.5.2 ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษเป็นประเทศที่ไม่มีรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร ดังนั้นการที่จะวินิจฉัยว่ากฎหมายใดของรัฐสภาขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญจึงไม่เกิดขึ้น และอังกฤษถือว่ารัฐสภามีอำนาจสูงสุดในการตรากฎหมาย (Supremacy of the Parliament) กล่าวคือ รัฐสภาจะตรากฎหมายอย่างไรก็ได้ โดยศาลยุติธรรมไม่มีอำนาจวินิจฉัยว่า กฎหมายของรัฐสภาใช้บังคับไม่ได้

ถ้าพูดในแง่กฎหมายอังกฤษมีกฎหมายที่ชี้กำหนดอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ของตำรวจ คือ Police And Criminal Evidence Act 1984 หรือเรียกสั้น ๆ ว่า PACE กฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อกำหนดชี้ให้เห็นถึงอำนาจก่อนข้างจะชัดเจนของตำรวจว่าจะสามารถทำอะไรในเรื่องใดได้บ้าง ทุกขั้นตอนที่ตำรวจทำจะมีหลักการรายละเอียดกำหนดไว้อยู่ใน Code of Conduct หรือ Police Code ซึ่งออกมาโดยตัว PACE Code ของตำรวจมีอยู่ 5 ชุด คือ A, B, C, D และ E, Code A จะเป็นตัวกำหนดวิธีการในการควบคุมและตรวจค้นบุคคลและยานพาหนะ Code B จะเป็นการตรวจค้นเคหสถาน Code C จะเกี่ยวกับเรื่องการควบคุมตัวแล้วดูแลการตั้งคำถามต่อตัวผู้ต้องหา Code D เป็นเรื่องของการชี้ตัวผู้ต้องหา (Identification) ส่วน Code E เป็น Code ใหม่ใช้สำหรับการบันทึกเทป

ประเทศอังกฤษมีกระบวนการหนึ่ง ซึ่งค่อนข้างที่จะมีความสำคัญ นั่นก็คือในเรื่องของการการตรวจค้นของอังกฤษ แบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ประเภทแรกอยู่ในกฎหมายเดิมใน PACE มาตรา 1-3 ก็คือการตรวจค้นตัวบุคคลและยานพาหนะ การตรวจค้นครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาทรัพย์สินที่ขโมยมา (Stolen Goods) หรืออีกประการหนึ่งก็คือหาทรัพย์สินหรือสิ่งของที่ต้องห้าม (Prohibitive Article) วัตถุประสงค์อยู่ตรงที่การตรวจค้นรถ การตรวจค้นตัวบุคคล ถ้าในที่สาธารณะดูว่าเขามีปืน มียาเสพติดต่าง ๆ หรือไม่ การจะตรวจค้นได้ เจ้าพนักงานตำรวจจะต้องมีหลักเกณฑ์เดียวกันคือ Reasonable Ground For Suspecting

reasonable ground คือเหตุสมควรที่จะสงสัยไปได้ว่ามีสิ่งของต่าง ๆ เหล่านั้นอยู่ในรถ มีสิ่งของต่าง ๆ เหล่านั้นอยู่ในตัวบุคคลนั้นเป็นการตรวจค้นในที่สาธารณะ ในการตรวจค้นทุกครั้งจะต้องปฏิบัติไปตาม Code ในกรณีนี้คือ Code A ระบุถึงการเสาะหาแสวงหาทรัพย์สิน เมื่อตรวจค้นแล้วมีอำนาจที่จะยึดได้ การค้นหา การยึดพยานหลักฐานที่ฝ่าฝืน Code A นั้น อาจจะมีผลทำให้พยานหลักฐานที่ได้มานั้นเสียไปเพราะศาลอาจจะไม่รับฟังก็ได้

การตรวจค้นลักษณะอย่างนี้ มิใช่การปิดถนนตรวจค้น การตรวจค้นลักษณะนี้เป็น การตรวจค้นทั่ว ๆ ไป

แต่การปิดถนนตรวจค้นกฎหมายอังกฤษก็มีมาตรการกำหนดไว้ค่อนข้างแน่ชัดในการจัดตั้ง Road Check ซึ่งจะเป็นกระบวนการตามมาตรา 4 ของ PACE หลักเกณฑ์ในเรื่องการปิดถนนตรวจค้นกับการตรวจค้นธรรมดา แตกต่างจากกัน จุดที่แตกต่างจากกันก็คือว่าการปิดถนนตรวจค้น เป็นเรื่องที่ทำในระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ไม่สามารถจะทำการตั้งด่านแล้วปิดกั้นถนนได้ตลอดเวลา กฎหมายอังกฤษจะกำหนดอยู่ 2 ประการ คือ เหตุในการตรวจค้นในการปิดถนนตรวจค้น และระยะเวลาในการปิดถนนตรวจค้น เหตุข้อสำคัญที่มักจะอ้างเป็นเหตุคือ เมื่อมีการก่อวินาศกรรมหรือเหตุที่มีผู้ก่ออาชญากรรมร้ายแรงกำลังอยู่ในระหว่างหลบหนี ระยะเวลาในการตรวจค้น โดยหลักการแล้วไม่กี่ชั่วโมง ในระยะเวลาที่ปิดกั้นที่เขากำหนดตรงนี้ เนื่องจากการปิดถนนตรวจค้น การตรวจค้นในลักษณะเช่นนี้มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนค่อนข้างมาก ผู้ที่จะสั่งให้มีการตรวจค้นในลักษณะ Road Check ต้องเป็นตำรวจในระดับสูง เพราะฉะนั้นจะเห็นว่ามีความแตกต่างกันอยู่ 2 จุด ถ้าเป็นการตรวจค้นตามธรรมดาเจ้าพนักงานตำรวจระดับผู้น้อยสามารถกระทำได้ทันที แต่ถ้าเป็นการตรวจค้นแบบปิดถนนจะต้องเป็นนายตำรวจระดับสูง¹⁶

ในเรื่องการตรวจค้นยานพาหนะของประเทศอังกฤษ ซึ่งกล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าเป็นการกล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐซึ่งได้ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจไว้ให้เห็นถึงอำนาจค่อนข้างจะชัดเจน โดยศึกษาจากอำนาจในการดำเนินการตรวจค้นยานพาหนะ (Power of search.. vehicles) ซึ่งมีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยตำรวจและพยานหลักฐาน

¹⁶ วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ, การสัมมนา เรื่อง กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศอังกฤษ, (เอกสารส่งเสริมวิชาการ ตำรวจ, ปีที่ 32 ฉบับที่ 358 กรกฎาคม, 2539), หน้า 42-56.

ในคดีอาญา ค.ศ. 1984 (Police and criminal evidence act 1984) และในพระราชบัญญัติว่าด้วยความยุติธรรมในคดีอาญา และการรักษาความสงบเรียบร้อย ค.ศ. 1994 (Criminal Justice and Public Order Act 1994) ในเรื่อง “การป้องกันการกระทำอันรุนแรง” ซึ่งกฎหมายดังกล่าวให้อำนาจตำรวจในการให้หยุดและตรวจค้นบุคคล ยานพาหนะ ซึ่งผู้เขียนจะได้นำมาศึกษาดังนี้คือ

พระราชบัญญัติว่าด้วยตำรวจและพยานหลักฐานในคดีอาญา ค.ศ. 1984 (Police and criminal evidence act 1984)

มาตรา 1 อำนาจของตำรวจในการให้หยุดและตรวจค้นบุคคล ยานพาหนะ ฯลฯ¹⁷

(Power of constable to stop and search persons, vehicles etc)

(1) ตำรวจอาจใช้อำนาจที่ให้ไว้ตามบทบัญญัติมาตรานี้ ดังนี้

(ก) เข้าทำการตรวจค้นในที่สาธารณะสถาน หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของสาธารณะสถาน ไม่ว่าในเวลาใด ๆ โดยการจ่ายเงินหรือโดยวิธีการอื่น ๆ ทั้งนี้เป็นไปตามอำนาจที่ตำรวจจะพึงกระทำได้ หรืออำนาจซึ่งบทบัญญัติแห่งมาตรานี้ให้ไว้โดยชัดแจ้ง หรือโดยปริยาย หรือ

(ข) สถานที่ใด ๆ ในขณะที่ตำรวจใช้อำนาจตรวจค้น มีคนเข้าไปในสถานทีนั้น แต่สถานที่ดังกล่าวต้องไม่ใช่ที่พักอาศัย

(2) เป็นไปตามอนุมาตรา (3) ถึง (5) ข้างล่างนี้ ตำรวจ

(ก) อาจตรวจค้น

(i) บุคคลใด ๆ หรือยานพาหนะใด ๆ

(ii) ทุกสิ่งที่อยู่ในหรือบนยานพาหนะ เช่น สิ่งของที่ถูกลักขโมยหรือของต้องห้ามตามกฎหมาย หรือสิ่งของใด ๆ ซึ่งอนุมาตรา (8 ก) ข้างล่างนี้ใช้บังคับ และ

(ข) อาจกักกันตัวบุคคล หรือยานพาหนะเพื่อทำการตรวจค้น

(3) บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ไม่ได้ให้อำนาจกับตำรวจในการตรวจค้นบุคคลหรือยานพาหนะ เว้นแต่ตำรวจจะมีเหตุผลอันควรสงสัย และสามารถค้นหาสิ่งของที่ถูกลักขโมยหรือของต้องห้ามตามกฎหมายได้ หรือสิ่งของใด ๆ ซึ่งอนุมาตรา (8) ข้างล่างนี้ใช้บังคับ

¹⁷ Police and Criminal Evidence Act 1984, (เอกสารภาคผนวก ข. หน้า 170-172)

(4) หากบุคคลใดอยู่ในสวน หรือสนามหญ้า และใช้สถานที่ดังกล่าวเพื่อการอยู่อาศัย หรือครอบครองและใช้ที่ดินนั้น ตำรวจจะใช้อำนาจตามบทบัญญัติแห่งมาตรานี้ ทำการตรวจค้นบุคคลนั้นไม่ได้ เว้นแต่ตำรวจจะมีเหตุผลอันสมควรเชื่อได้ว่า

(ก) บุคคลนั้นไม่ได้อยู่พักอาศัยในสถานที่นั้น และ

(ข) บุคคลนั้นไม่ได้อยู่ในสถานที่ที่จะทำการตรวจค้น ไม่ว่าจะโดยได้รับอนุญาตโดยตรง หรือโดยปริยายจากผู้อยู่อาศัยในสถานที่นั้น

(5) ถ้ายานพาหนะอยู่ในสวนหรือสนามหญ้าและสถานที่ดังกล่าวใช้เพื่อการอยู่อาศัย หรือยานพาหนะอยู่ในที่ดินซึ่งบุคคลนั้นครอบครอง และใช้ที่ดินนั้น ตำรวจจะตรวจค้นยานพาหนะหรือสิ่งใด ๆ ซึ่งอยู่ในหรือบนยานพาหนะ โดยอาศัยอำนาจแห่งบทบัญญัติมาตรานี้ไม่ได้ เว้นแต่ตำรวจจะมีเหตุผลอันสมควรเชื่อได้ว่า

(ก) ผู้ครอบครองยานพาหนะไม่ได้พักอาศัยในสถานที่นั้น และ

(ข) ยานพาหนะนั้นไม่ได้อยู่ในสถานที่ที่จะทำการตรวจค้น ไม่ว่าจะโดยได้รับอนุญาตโดยตรง หรือโดยปริยาย จากผู้อยู่อาศัยในสถานที่นั้น

(6) หากในการตรวจค้นนั้น ตำรวจพบสิ่งของซึ่งสงสัยว่าจะถูกขโมยมา หรือเป็นของต้องห้ามตามกฎหมาย ตำรวจอาจยึดสิ่งของดังกล่าวได้

(7) เมื่อวัตถุประสงคฺ์ของส่วนนี้แห่งบทบัญญัติของพระราชบัญญัตินี้ สิ่งของที่ถือว่าเป็นของต้องห้ามตามกฎหมายได้แก่

(ก) อาวุธที่ใช้ในการกระทำความผิด

(ข) วัตถุซึ่ง

(i) ทำขึ้นหรือดัดแปลงเพื่อใช้หรือที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ซึ่งวรรคย่อยของมาตรานี้ใช้บังคับ หรือ

(ii) บุคคลซึ่งครอบครองวัตถุนั้นตั้งใจใช้วัตถุนั้นเอง หรือ โดยให้บุคคลอื่นเป็นผู้ใช้วัตถุนั้น

(8) อนุมาตรา 7 (ข) (i) ข้างต้นใช้บังคับกับการกระทำความผิดดังต่อไปนี้

(ก) การบุกรุกและลักทรัพย์ในเวลากลางคืน

(ข) การลักทรัพย์

(ค) การกระทำความผิดอื่น ๆ ที่กำหนดไว้ในมาตรา 12 ของพระราชบัญญัติลักทรัพย์ ค.ศ. 1968 (ซึ่งรวมถึงการกระทำความผิดโดยใช้ยานพาหนะที่ใช้เครื่องกล หรือยานพาหนะอื่น ๆ โดยไม่มีอำนาจ) และ

(ง) การกระทำความผิดตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติดังกล่าวข้างต้น (รวมถึงการได้มาซึ่งทรัพย์สินโดยการหลอกลวง)

(8ก) อนุมาตราที่ใช้บังคับกับวัตถุสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่ใช้วัตถุสิ่งของในการกระทำความผิด หรือกำลังกระทำความผิด หรือที่จะกระทำความผิดตามมาตรา 139 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดอาญา ค.ศ. 1988)

(9) คำว่า “อาวุธที่ใช้ในการกระทำความผิด” ตามส่วนนี้ของพระราชบัญญัตินี้ หมายถึง วัตถุสิ่งของใด ๆ

(ก) ทำขึ้น หรือดัดแปลงเพื่อใช้ในการทำให้บุคคลใดได้รับบาดเจ็บ หรือ

(ข) บุคคลซึ่งครอบครองและใช้วัตถุสิ่งของนั้นด้วยตนเอง หรือได้ให้บุคคลอื่นใช้ในการกระทำความผิด

มาตรา 2 บทบัญญัติว่าด้วยการตรวจค้นตามมาตรา 1 และอำนาจอื่น ๆ¹⁸

(1) ตำรวจแห่งหนึ่งหรือทั้งบุคคลใด หรือทั้งยานพาหนะ โดย

(ก) การใช้อำนาจที่ให้ไว้ในมาตรา 1 ข้างต้น หรือ

(ข) การใช้อำนาจอื่น ๆ

(i) เพื่อตรวจค้นตัวบุคคลใด โดยยังไม่ได้ทำการจับกุมใน

เบื้องต้น หรือ

(ii) เพื่อตรวจค้นยานพาหนะโดยยังไม่ได้ทำการจับกุม

ไม่จำเป็นต้องทำการตรวจค้น หากปรากฏข้อเท็จจริงแก่ตำรวจว่า

(i) ไม่จำเป็นต้องทำการตรวจค้น หรือ

(ii) การตรวจค้นนั้นในทางปฏิบัติเป็นไปได้

(2) หากตำรวจทำการตรวจค้น ยกเว้นกรณีการตรวจค้นยานพาหนะที่มีได้อยู่ในสถานที่ซึ่งทำการตรวจค้น ได้ใช้อำนาจ

(ก) ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 1 ข้างต้น หรือ

(ข) อำนาจอื่น ๆ ยกเว้นอำนาจตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 6 ข้างล่างนี้ และอำนาจตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 72 (2) ของพระราชบัญญัติความปลอดภัยในการบิน ค.ศ. 1982

¹⁸ Police and Criminal Evidence Act 1984 (เอกสารภาคผนวก ข. หน้า 172-174)

- หรือ
- (i) ตรวจสอบบุคคลโดยไม่ได้ทำบันทึกการจับกุมในเบื้องต้น
- (ii) ตรวจสอบยานพาหนะโดยไม่ได้ทำการจับกุม
- ให้ถือว่าเป็นหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในอนุมาตรา (4) ข้างล่างนี้ ที่จะดำเนินการใด ๆ อันสมควรเพื่อให้บุคคลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ได้ทราบก่อนทำการตรวจค้น
- (i) หากตำรวจผู้ทำการตรวจค้นไม่ได้สวมเครื่องแบบตำรวจ ต้องแสดงเอกสารหลักฐานว่าเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ และ
- (ii) ไม่ว่าตำรวจนั้นจะอยู่ในเครื่องแบบหรือไม่ ตำรวจจะเริ่มทำการตรวจค้นไม่ได้ จนกว่าจะได้ดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในอนุมาตรา (3) ข้างล่างแล้ว
- (3) ข้อกำหนดตามที่กำหนดไว้ในอนุมาตรา (2) (ii) ข้างต้น มีดังนี้
- (ก) แจ้งชื่อของตำรวจผู้นั้น และชื่อของสถานีตำรวจซึ่งตนสังกัด
- อยู่
- (ข) วัตถุประสงค์ในการตรวจค้น
- (ค) เหตุผลในการตรวจค้น และ
- (ง) ผลของมาตรา 3 (7) หรือ (8) ข้างล่าง ตามแต่กรณีที่จะใช้
- บังคับ
- (4) ตำรวจไม่จำเป็นต้องนำผลของมาตรา 3 (7) หรือ (8) ข้างล่างนี้ เพื่อแจ้งให้บุคคลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ทราบ หากปรากฏแก่ตำรวจว่าในการปฏิบัติเป็นไปไม่ได้ที่จะทำบันทึกตามมาตรา 3 (1) ข้างล่าง
- (5) ในมาตรานี้ คำว่า “บุคคลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้” หมายความว่า
- (ก) หากตำรวจต้องทำการตรวจค้นตัวบุคคลนั้นก็ให้แก่ตัวบุคคลที่จะถูกตรวจค้นนั้น และ
- (ข) หากตำรวจต้องการตรวจค้นยานพาหนะ หรือ สิ่งใดซึ่งอยู่ในหรือบนยานพาหนะ ให้แก่ บุคคลซึ่งครอบครองยานพาหนะนั้น
- (6) เมื่อเสร็จสิ้นการตรวจค้นยานพาหนะที่ไม่ได้อยู่ในสถานที่ซึ่งทำการตรวจค้น หรือสิ่งใด ๆ ที่อยู่ในหรือบนยานพาหนะตามอำนาจที่กำหนดไว้ในอนุมาตรา (2) ข้างต้น ตำรวจจะต้องทิ้งหนังสือบอกกล่าว
- (ก) ระบุว่าตำรวจได้ทำการตรวจค้นแล้ว
- (ข) ระบุชื่อสถานีตำรวจที่ตนสังกัดอยู่

(ก) ระบุว่าหากเกิดความเสียหายใด ๆ อันเนื่องมาจากการตรวจค้น ให้ยื่นคำขอเรียกชดเชยค่าเสียหายได้ ณ สถานีตำรวจที่ตนสังกัดอยู่ และ

(ง) ระบุผลของมาตรา 3 (8) ข้างล่างนี้

(7) ตำรวจต้องทิ้งหนังสือบอกกล่าวไว้ข้างในยานพาหนะ เว้นเสียแต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถทำได้และต้องมิให้เกิดความเสียหายต่อยานพาหนะ

(8) ระยะเวลาที่กักกันบุคคลหรือ ยานพาหนะ เพื่อทำการตรวจค้น ได้แก่ ระยะเวลาอันควรที่จะทำการตรวจค้นให้เสร็จไปได้ การตรวจค้นอาจกระทำ ณ สถานที่ซึ่งได้ทำการกักกันบุคคลหรือยานพาหนะไว้ในครั้งแรก หรือสถานที่ใกล้เคียง

(9) อำนาจตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 11 ข้างต้น หรืออำนาจใด ๆ ในการกักกันหรือตรวจค้นบุคคลโดยไม่ทำการจับกุมในเบื้องต้น หรือการกักกันและตรวจค้นยานพาหนะโดยไม่ทำการจับกุม มิให้มีความหมายถึง

(ก) การให้อำนาจตำรวจที่จะสั่งให้บุคคลใด ถอดเสื้อผ้าชั้นใดชั้นหนึ่งในที่สาธารณะ ยกเว้นการขอให้ถอดเสื้อโค้ดตัวนอก เสื้อแจ็กเก็ต หรือถุงมือ หรือ

(ข) เป็นการให้อำนาจตำรวจซึ่งไม่ได้อยู่ในเครื่องแบบทำการหยุด ยานพาหนะ

(10) มาตรา 1 และมาตรา 1 ข้างต้น ให้ใช้บังคับกับรถ เรือ เครื่องบิน และเครื่องร่อน แล่นไปตามผิวดิน หรือ ผิวน้ำ และให้ถือว่าเป็นยานพาหนะตามบทบัญญัติในส่วนนี้

มาตรา 3 หน้าที่ในการทำบันทึกการตรวจค้น¹⁹

(1) กรณีที่ตำรวจทำการตรวจค้นตามอำนาจที่กำหนดไว้ในมาตรา 2 (1) ข้างต้น เว้นแต่การตรวจค้นในกรณีต่อไปนี้

(ก) ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 6 ข้างล่างนี้ หรือ

(ข) ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 27 (2) แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วย

ความปลอดภัยในการบิน ค.ศ. 1982

ตำรวจต้องทำบันทึกการตรวจค้นเป็นลายลักษณ์อักษร เว้นแต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถจะทำได้

¹⁹ Police and Criminal Evidence act 1984, (เอกสารภาคผนวก ข. หน้า 174-176)

(2) ถ้า

- (ก) ตำรวจต้องทำบันทึกการตรวจค้นตามที่กำหนดไว้ในอนุมาตรา (1) ข้างต้น แต่
- (ข) ไม่สามารถทำบันทึกการตรวจค้นเป็นลายลักษณ์อักษรในขณะนั้นได้ ตำรวจจะต้องทำบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร เถาที่จะทำได้หลังจากเสร็จสิ้นการตรวจค้น
- (3) บันทึกการตรวจค้นบุคคล หากตำรวจทราบชื่อบุคคลนั้นต้องระบุชื่อไว้ด้วย แต่ตำรวจไม่อาจกักกันบุคคลใดเพื่อที่จะบังคับให้บอกชื่อแก่ตนได้
- (4) หากตำรวจไม่ทราบชื่อบุคคลที่ตนทำการตรวจค้น การทำบันทึกให้ระบุรูปพรรณสัณฐานของบุคคลนั้น
- (5) การทำบันทึกการตรวจค้นยานพาหนะจะต้องระบุลักษณะของยานพาหนะ
- (6) บันทึกการตรวจค้นบุคคล หรือ ยานพาหนะ
- (ก) ต้องระบุ
- (i) วัตถุประสงค์ในการตรวจค้น
 - (ii) เหตุผลในการตรวจค้น
 - (iii) วันและเวลาในการตรวจค้น
 - (iv) สถานที่ซึ่งทำการตรวจค้น
 - (v) วัตถุประสงค์ของที่ตรวจค้นพบ
 - (vi) มีบุคคลใดได้รับบาดเจ็บหรือทรัพย์สินใดเสียหายอันเนื่องจากการตรวจค้นหรือไม่
- (ข) ตำรวจซึ่งทำหน้าที่ตรวจค้นต้องระบุชื่อของตนไว้ในบันทึกด้วย
- (7) หากตำรวจซึ่งทำการตรวจค้นทำบันทึกไว้ บุคคลที่ถูกตรวจค้นมีสิทธิของสำเนาบันทึกได้ ก่อนสิ้นสุดระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในอนุมาตรา (9) ข้างล่างนี้
- (8) ถ้า
- (ก) เจ้าของยานพาหนะซึ่งถูกตรวจค้นหรือบุคคลที่ครอบครองยานพาหนะในเวลาที่ตำรวจทำการตรวจค้น ขอสำเนาบันทึกการตรวจค้นก่อนสิ้นสุดระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในอนุมาตรา (9) ข้างล่างนี้ และ
- (ข) ตำรวจผู้ทำการตรวจค้นเป็นผู้ทำบันทึกนั่นเอง บุคคลที่ขอสำเนามีสิทธิได้รับสำเนาบันทึกการตรวจค้น

(9) ระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในอนุมาตรา (7) และ (8) ข้างต้น
ได้แก่ ระยะเวลา 12 เดือน เริ่มนับจากวันที่ทำการตรวจค้น

(10) บทบัญญัติของมาตรานี้ซึ่งเกี่ยวข้องกับการบันทึกการตรวจค้น
ให้ใช้บังคับกับการทำบันทึกการตรวจค้นกับเรือ เครื่องบิน และเครื่องร่อน บนผิวดิน และผิวน้ำ

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าอำนาจการตรวจค้นของเจ้าพนักงานตำรวจในประเทศอังกฤษ
สามารถกระทำได้อีกต่อเมื่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจอยู่ในสถานการณ์ที่มีความ
จำเป็นที่สุดที่จะต้องทำการตรวจค้นยานพาหนะนั้น ไม่ว่าจะมาจากเหตุอันควรสงสัย จากเพื่อ
ให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน หรือจากการปฏิบัติการปกป้องคุ้มครองภัยของสาธารณชน และจาก
หลักกฎหมายตามพระราชบัญญัติดังกล่าวข้างต้นนี้ อำนาจของตำรวจในการหยุดและตรวจค้น
บุคคลหรือยานพาหนะ จะใช้ได้เฉพาะเมื่อเจ้าพนักงานตำรวจมีเหตุอันควรสงสัยเพียงพอว่าจะ
พบสิ่งของซึ่งถูกขโมย หรือเป็นสิ่งของต้องห้ามตามกฎหมาย แต่อำนาจการตรวจค้นดังกล่าวนี้
ไม่สามารถทำการตรวจค้นในที่อยู่อาศัยได้ แม้ว่าจะมีอำนาจตรวจค้น ดังเช่น การตรวจค้นในที่
สาธารณะสถาน ที่ประชาชนมีความชอบธรรมเข้าไปได้ทุกเวลา เจ้าพนักงานตำรวจจะมีอำนาจ
ตามพระราชบัญญัตินี้ เมื่อเป็นกรณีที่ทำให้การค้นต้องด้วยบทนิยามความหมายว่า เป็นกรณี
ยานพาหนะนั้นเคลื่อนที่หรือไม่จำเป็นต้องเคลื่อนที่ แต่อยู่ในความหมายหรือความเข้าใจได้ว่า
เป็นภัยต่อสาธารณชน เจ้าพนักงานจึงจะมีอำนาจตรวจค้น ซึ่งรัฐบาลอังกฤษได้คำนึงถึงปัญหา
ดังกล่าว ในคดี *Marsh V. Arscott*²⁰ อยู่เสมอว่าเมื่อรถยนต์ที่เปิดทำการค้าปิดทำการค้าลงใน
เวลาใด และรถยนต์คันดังกล่าวใช้เป็นที่อยู่อาศัยด้วย เมื่อเจ้าพนักงานเข้าไปทำการตรวจค้นโดย
ไม่มีอำนาจตรวจค้น ให้ถือว่าเป็นการบุกรุก ถ้าการตรวจค้นนั้นปราศจากเหตุอันควรสงสัยได้ว่า
จะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น (reasonable grounds for suspecting) แต่เจ้าพนักงานตำรวจมี
อำนาจหน้าที่กักและตรวจค้นยานพาหนะนั้นได้ ก่อนที่ยานพาหนะนั้นจะนำสินค้าออกไปจาก
พื้นที่ที่ขนถ่ายสินค้า

จากที่กล่าวมา มีปัญหาความเสี่ยงอยู่ที่ว่าการใช้อำนาจตรวจค้นโดยมิชอบ มิได้เป็น
ไปตามความจำเป็นตามอำนาจหน้าที่ โดยการใช้อำนาจหน้าที่มิได้สัมพันธ์กับความจำเป็น จึง
เป็นการใช้อำนาจตรวจค้นที่มิชอบ แต่อัตราการจับผู้กระทำความผิดด้วยความจำเป็นด้วยการ
ตรวจค้น ด้วยเหตุอันควรสงสัยอยู่ในอัตราที่ต่ำ และในกรณีที่รัฐมิได้ให้เจ้าพนักงานตำรวจมี

²⁰ H. C. Standing Committee E, sess, 1983-84, Col. 119.

ทางเลือก โดยให้มีการใช้ดุลยพินิจให้ทำการตรวจค้นยานพาหนะด้วยเหตุดังกล่าวแล้ว จะส่งผลกระทบต่อการรักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่งเป็นเงื่อนไขต่อการปฏิบัติหน้าที่ป้องกันปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าพนักงานตำรวจให้มีประสิทธิภาพได้²¹

ในกฎหมายฉบับดังกล่าว เจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจเฉพาะตรวจค้นตัวบุคคลหรือยานพาหนะเพื่อค้นหาอาวุธในกรณีที่สงสัยว่าบุคคลหรือยานพาหนะนั้นมีอาวุธอยู่ในครอบครองเท่านั้น ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวไม่ได้ให้อำนาจทั่วไปกับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะตรวจค้นบุคคลใด ๆ หรือกลุ่มบุคคลที่อาจจะเห็นได้ว่าจะกระทำการอันรุนแรง เหตุการณ์ในอังกฤษได้ทวีความรุนแรงเกิดขึ้นเรื่อย ๆ นับตั้งแต่มีการตราพระราชบัญญัติ ค.ศ. 1984 ฉบับนี้ เช่นการพกพามีดและอาวุธอื่น ๆ จนเป็นเหตุให้มีตำรวจ 16 นาย เสียชีวิตในขณะนั้น ต่อมากฎหมายของอังกฤษจึงได้ทำการเสนอเรื่องข้างต้นเข้าสู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติ ให้มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยความยุติธรรมในคดีอาญา และการรักษาความสงบเรียบร้อย ค.ศ. 1994 ว่าด้วยการป้องกันการกระทำอันรุนแรง โดยจุดประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้เพื่อให้อำนาจแก่ตำรวจในการตรวจค้นอาวุธในพื้นที่เฉพาะและมีกำหนดเวลาเท่าที่เหตุการณ์รุนแรงอาจเกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ตำรวจป้องกันการก่อความไม่สงบโดยใช้กำลังอาวุธได้ทันเวลาที่ กล่าวโดยสรุปกฎหมายนี้ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจระดับสูงในการสั่งการหยุดและตรวจค้นในพื้นที่ที่อาจหรือคาดได้ว่าจะเกิดการกระทำอันรุนแรง ตำรวจที่ใส่เครื่องแบบในการปฏิบัติงานมีสิทธิสั่งให้ผู้สัญจรทางเท้าหรือผู้ขับขี่ยานพาหนะหยุดเพื่อตรวจค้นหาอาวุธที่ใช้ในการกระทำความผิดหรือเครื่องมืออันตราย โดยให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจระดับสารวัตรขึ้นไป ตำรวจจะใช้อำนาจตามพระราชบัญญัตินี้ได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าจะมีการกระทำความผิดร้ายแรง ในสถานที่ที่ใดที่หนึ่งซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบและเพื่อป้องกันมิให้เหตุดังกล่าวเกิดขึ้น คำว่า “เหตุอันสมควร” ไม่ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่าการที่ตำรวจจะมีเหตุอันสมควรเชื่อได้ว่าจะเกิดการกระทำผิดที่ใช้ความรุนแรงในห้องที่ หรือพื้นที่ใดมีปัญหาคือเท็จจริงซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในขณะนั้น “เหตุอันสมควร” จึงควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้วิจารณญาณของผู้มีวิชาชีพ หากมีเหตุการณ์ที่ขัดแย้งหรือขัดกับเหตุผลก็ถือได้ว่าเป็นการพิจารณาที่ไม่ถูกต้องคำว่า “พื้นที่” เป็นการกล่าวให้ทราบถึงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่อยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจ “ห้องที่” ไม่ได้ให้คำนิยามไว้ซึ่งเข้าใจได้แต่เพียงว่าเป็นสถานที่ทั่วไป อำนาจในการ

²¹ L. H. Leight “The Police and Criminal Evidence Act 1984,” *The Criminal Law Review* (September 1985), pp. 535-536.

หยุดและตรวจค้นซึ่งกำหนดให้มีระยะเวลาไม่เกิน 24 ชั่วโมง แต่สามารถขยายระยะเวลาได้กรณีเร่งด่วนอีก 6 ชั่วโมง การตัดสินใจของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะใช้อำนาจนี้จะต้องทำโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “ความสงสัยที่มีเหตุผลสมควร” พระราชบัญญัตินี้มีจุดประสงค์เพื่อเข้าแก้ไขสถานการณ์หากมีเหตุการณ์รุนแรงขึ้น การให้ขยายระยะเวลาอีก 6 ชั่วโมงจึงมีความจำเป็นอย่างมาก

พระราชบัญญัตินี้ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจในการหยุดและตรวจค้นซึ่งให้สิทธิตำรวจโดยไม่ต้องอยู่ในเงื่อนไขว่าต้องมีเหตุอันควรสงสัยว่าบุคคลหรือยานพาหนะนั้นจะบรรทุกอาวุธที่ใช้ในการกระทำความผิดบุคคลที่ไม่หยุดยานพาหนะเมื่อมีคำสั่งจากเจ้าหน้าที่ตำรวจให้หยุด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับ บทบัญญัติของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ผู้เขียนจึงนำมาศึกษาเฉพาะอำนาจของตำรวจในการให้หยุดและตรวจค้นการกระทำอันรุนแรงเท่านั้น ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 60 มีรายละเอียดดังนี้ คือ

พระราชบัญญัติว่าด้วยความยุติธรรมในคดีอาญาและการรักษาความสงบเรียบร้อย ค.ศ. 1994 (Criminal Justice and Public Order Act 1994)²²

มาตรา 60

(1) หากเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มียศตั้งแต่ระดับผู้ช่วยการมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า

- (ก) จะมีการใช้กำลังรุนแรงในพื้นที่ที่ตนดูแลรับผิดชอบและ
- (ข) มีความเร่งด่วนที่จะต้องป้องกันเหตุร้ายดังกล่าว

เจ้าหน้าที่ตำรวจมีสิทธิตามมาตรานี้ใช้อำนาจหยุดและตรวจค้นบุคคลและยานพาหนะในสถานที่ใด ๆ ภายในพื้นที่รับผิดชอบเป็นเวลาไม่เกิน 24 ชั่วโมง

(2) เจ้าหน้าที่ตำรวจระดับผู้กำกับการหรือสารวัตรมีอำนาจตามอนุมาตรา

(1) ข้างต้นหากมีเหตุผลเชื่อได้ว่าจะมีเหตุการณ์รุนแรงและในขณะนั้นตำรวจผู้รับผิดชอบไม่อยู่

(3) หากปรากฏแก่เจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นผู้ให้อำนาจหรืออนุญาตหรือตำรวจระดับผู้บังคับบัญชาเห็นว่าเป็นการด่วนที่จะต้องป้องกันการกระทำผิดที่ใช้กำลังรุนแรงหรือ

²² Criminal Justice and Public Order Act 1994, (เอกสารภาคผนวก ก. หน้า 178-180)

เหตุผลว่าจะมีการใช้กำลังรุนแรงให้มีอำนาจดำเนินการแก้ไขสถานการณ์และสั่งการได้ต่อไปอีก 6 ชั่วโมง

(4) มาตรการนี้ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งใส่เครื่องแบบในขณะปฏิบัติหน้าที่ให้มีอำนาจ

(ก) หยุดและตรวจค้นผู้สัญจรทางเท้าหรือค้นหาอาวุธที่ใช้ในการกระทำความผิดหรือเครื่องมืออันตราย

(ข) หยุดและตรวจค้นยานพาหนะ คนขับ ผู้โดยสารเพื่อค้นหาอาวุธที่ใช้ในการกระทำความผิดหรือเครื่องมืออันตราย

(5) เจ้าหน้าที่ตำรวจอาจใช้อำนาจตามมาตรการนี้เพื่อหยุดและตรวจค้นบุคคลหรือยานพาหนะซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าบุคคลนั้นมีพิรุณหรือต้องสงสัยหรือยานพาหนะได้บรรทุกอาวุธหรือสิ่งอื่น ๆ ที่เป็นอาวุธ

(6) การใช้อำนาจตรวจค้นตามมาตรการนี้หากพบอุปกรณ์อันตรายหรือสิ่งใด ๆ ที่เชื่อได้ว่าเป็นอาวุธที่ใช้ในการกระทำความผิดเจ้าหน้าที่ตำรวจมีสิทธิยึดได้

(7) มาตรการนี้ใช้บังคับกับ (ซึ่งจำเป็นต้องแก้ไข) เรือ เครื่องบิน เครื่องร่อน ที่ถือได้ว่าเป็นยานพาหนะด้วย

(8) บุคคลใดเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจสั่งให้หยุดแล้วไม่หยุดยานพาหนะถือว่ามีความผิดต้องมีโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกินระดับ 3 ของอัตราค่าปรับมาตรฐานหรือทั้งจำทั้งปรับ

(9) การใช้อำนาจตามมาตรการนี้ต้องทำเป็นหนังสือลงชื่อโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้สั่งการและต้องระบุสถานที่และระยะเวลาในการสั่งการและสั่งการตามอนุมาตรา (3) ข้างต้นต้องทำเป็นหนังสือ หรือกรณีไม่สามารถทำเป็นหนังสือได้ในขณะนั้นจะต้องทำบันทึกเป็นหนังสือทันทีที่จะสามารถจะกระทำได้

(10) กรณีที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อำนาจหยุดและตรวจค้นยานพาหนะตามมาตรการนี้ผู้ขับขี่มีสิทธิได้รับหนังสือแสดงว่ายานพาหนะถูกหยุดเพื่อค้นตามมาตรการนี้ ผู้ขับขี่ต้องขอให้ตำรวจออกหนังสือดังกล่าวมีระยะเวลาไม่น้อยกว่า 12 เดือน นับตั้งแต่วันที่เจ้าหน้าที่ตำรวจสั่งให้หยุดยานพาหนะในกรณีเช่นนี้ให้ใช้บังคับกับผู้สัญจรทางเท้าด้วย

(11) ในมาตรการนี้

“เครื่องมืออันตราย” หมายถึง เครื่องมือที่เป็นในมิดหรือที่มีลักษณะ

แหลมคม

“อาวุธที่ใช้ในการกระทำความผิด” มีความหมายตามที่กำหนดไว้ใน มาตรา 1 (9) ของพระราชบัญญัติว่าด้วยตำรวจและพยานหลักฐานในคดีอาญา ค.ศ. 1984 และ “ยานพาหนะ” หมายความว่ารวมถึง กองเกวียนตามคำนิยามที่กำหนดไว้ในมาตรา 29 (1) ของพระราชบัญญัติการตั้งควบคุมและพัฒนากองเกวียน ค.ศ. 1960

(12) อำนาจที่ให้ไว้ในมาตรานี้เป็นการให้อำนาจเพิ่มเติมและไม่เป็นการลดหรือตัดทอนอำนาจอื่น ๆ

นอกจากอำนาจในการให้หยุดและตรวจค้นบุคคล ยานพาหนะ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยพยานหลักฐานในคดีอาญา ค.ศ. 1984 (Police and Criminal Evidence Act 1984) และพระราชบัญญัติว่าด้วยความยุติธรรมในคดีอาญาและการรักษาความสงบเรียบร้อย ค.ศ. 1994 (Criminal Justice and Public Order Act 1994) ตามที่ผู้เขียนได้นำมาศึกษาแล้วข้างต้น ในประเทศอังกฤษยังมีกฎหมายอีก 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยอาวุธปืน ค.ศ. 1968 (Firearms Act 1968) และ พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้ยา ค.ศ. 1971 (Misuse of Drugs Act 1971) ซึ่งกฎหมายทั้ง 2 ฉบับนี้ ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ตำรวจมีอำนาจตรวจค้นรถยนต์ เรือ ยานพาหนะ ได้โดยไม่ต้องมีหมายค้น ถ้ามีกรณีเกี่ยวกับอาวุธปืน หรือยาที่มีประกาศควบคุม ซึ่งผู้เขียนได้นำมาศึกษาเฉพาะมาตราที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ คือ

พระราชบัญญัติว่าด้วยอาวุธปืน ค.ศ. 1968 (Firearms Act 1968) ได้ให้อำนาจไว้ใน มาตรา 47 (4) ดังนี้

มาตรา 47 อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจที่จะสั่งให้หยุดและตรวจค้น

(4) หากเจ้าพนักงานตำรวจมีเหตุอันควรสงสัยว่า มีอาวุธปืนในยานพาหนะที่อยู่ในที่สาธารณะ หรือกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ายานพาหนะดังกล่าวกำลังใช้หรือจะใช้เพื่อกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับมาตรานี้ ไม่ว่าจะเป็นสถานที่อื่นใดนอกจากที่สาธารณะก็ตาม เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจที่จะตรวจค้นยานพาหนะนั้นได้ ซึ่งผู้ขับขี่หรือควบคุมยานพาหนะจะต้องหยุดเพื่อให้เจ้าพนักงานตรวจค้น

พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้ยา ก.ศ. 1971 (Misuse of Drugs Act 1971) ได้ให้อำนาจไว้ในมาตรา 23 (2) (b) ดังนี้

มาตรา 23 อำนาจที่จะตรวจค้นและได้มาซึ่งพยานหลักฐาน

(2) หากเจ้าพนักงานตำรวจมีเหตุอันควรสงสัยว่า บุคคลใดมิไว้ในครอบครองซึ่งยาที่ควบคุมตามพระราชบัญญัตินี้ หรือตามกฎหมายที่ออกตามความในพระราชบัญญัตินี้ เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจที่จะ

(b) ค้นยานพาหนะใด ๆ ซึ่งเจ้าพนักงานตำรวจมีเหตุอันควรสงสัยว่า อาจพบยาประเภทที่ควบคุมในพาหนะดังกล่าว และเพื่อวัตถุประสงค์ในการตรวจค้นดังกล่าว บุคคลผู้ควบคุมยานพาหนะนั้น ๆ มีหน้าที่ที่จะต้องหยุดเพื่อให้ตรวจค้น

จากการศึกษาพบว่าหลักการให้หยุดและตรวจค้นยานพาหนะของประเทศไทยมีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยพยานหลักฐานในคดีอาญา ก.ศ. 1984, พระราชบัญญัติว่าด้วยความยุติธรรมในคดีอาญาและการรักษาความสงบเรียบร้อย ก.ศ. 1994 และในกฎหมายอีก 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยอาวุธปืน ก.ศ. 1968 (Firearms Act. 1968) และ พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้ยา ก.ศ. 1971 (Misuse of drugs Act. 1971) ดังกล่าวเมื่อเทียบกับของไทยเรามีหลักเกณฑ์ที่น่าสนใจ คือ

ก. หลักการให้หยุดและตรวจค้นยานพาหนะของอังกฤษ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยพยานหลักฐานในคดีอาญา ก.ศ. 1984 ที่ให้อำนาจตำรวจหากมีเหตุอันควรสงสัย เพื่อค้นหาสิ่งของที่ถูกลักขโมย และสิ่งของต้องห้ามตามกฎหมายซึ่งอาจเทียบเคียงกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยมาตรา 93 ได้แต่แตกต่างกันตรงที่ของไทยใช้กับการตรวจค้นบุคคลในที่สาธารณะสถาน ไม่ได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะว่าให้รวมถึงยานพาหนะด้วย

ข. หลักการให้หยุดและตรวจค้นยานพาหนะของอังกฤษ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความยุติธรรมในคดีอาญา และการรักษาความสงบเรียบร้อย ก.ศ. 1994 ที่ให้อำนาจกับหัวหน้าของตำรวจที่กฎหมายบัญญัติไว้ใช้อำนาจได้ โดยหากมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าจะมีการใช้กำลังรุนแรงในพื้นที่ที่ตนดูแลรับผิดชอบและมีความเร่งด่วนที่จะป้องกันเหตุร้ายไว้ให้มีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจตรวจค้นยานพาหนะได้ในเขตพื้นที่เป็นเวลาไม่เกิน 24 ชั่วโมง และขอขยายเวลาต่อไปได้อีก 6 ชั่วโมงหากเห็นว่าเหตุการณ์ดังกล่าวยังไม่เรียบร้อยซึ่งเมื่อเทียบเคียงกับกฎหมายของไทยเราไม่มีบัญญัติไว้ เว้นแต่จะมีเหตุการณ์ปฏิวัติหรือรัฐประหาร ผู้ที่เป็นหัวหน้าปฏิวัติหรือทำการรัฐประหาร อาจใช้คำสั่งดังกล่าวได้

ก. หลักของพระราชบัญญัติว่าด้วยอาวุธปืน ก.ศ. 1968 (Firearms Act. 1968) และ พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้ยา ก.ศ. 1971 (Misuse of drugs Act. 1971) ที่ได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจไว้ โดยหากตำรวจมีเหตุอันควรสงสัยว่า มีอาวุธปืน หรือยาที่มีประกาศควบคุมอยู่ในยานพาหนะที่อยู่ในที่สาธารณะ มีอำนาจเรียกให้หยุดและทำการตรวจค้นได้และผู้ขับขี่หรือควบคุมยานพาหนะจะต้องหยุดเพื่อให้เจ้าพนักงานตรวจค้น ซึ่งอาจเทียบเคียงกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย มาตรา 93 ได้ แต่แตกต่างกันตรงที่ของไทยใช้กับการตรวจค้นบุคคลในที่สาธารณะสถาน ไม่ใช่การตรวจค้นยานพาหนะ ดังเช่นของประเทศอังกฤษแต่อาจเปรียบเทียบกับกฎหมายพิเศษของไทยได้ตามพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 มาตรา 15 (3) พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 มาตรา 14 (1) และพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 49 ที่ให้อำนาจตรวจค้นยานพาหนะได้ ดังต่อไปนี้คือ

พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495

มาตรา 15 ตริ ให้ผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ภาค มีอำนาจหน้าที่สั่งการและควบคุมดูแลให้กิจการป้องกันและปราบปรามการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ภายในเขตภาคของตนได้ประสานกันและเป็นไปโดยเรียบร้อย

ในการปฏิบัติการตามหน้าที่ ให้ผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ภาคมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์จังหวัดตามมาตรา 15 และให้มีอำนาจกำหนดเงื่อนไขและหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้อำนาจตามมาตรา 15 ของผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์จังหวัด ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่อกฎกระทรวงที่ออกตามมาตรา 15 วรรคสอง รวมทั้งมีอำนาจในการสั่งการแก้ไขหรือยับยั้งการปฏิบัติหน้าที่ของผู้อำนวยการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์จังหวัด และให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ภายในเขตภาคด้วย

(3) กระทำหรือสั่งหรือมอบหมายให้นายทหารสัญญาบัตรซึ่งมียศตั้งแต่ร้อยตรี เรือตรี หรือเรืออากาศตรีขึ้นไป หรือเจ้าพนักงานตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีขึ้นไปหรือพนักงานฝ่ายปกครองตั้งแต่เจ้าพนักงานปกครอง 3 ขึ้นไป เป็นหัวหน้าทำการตรวจค้นตัวบุคคล ยานพาหนะ เคหสถาน สิ่งปลูกสร้างหรือที่ใด ๆ ไม่ว่าเวลาใด ๆ เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าจะมีผู้กระทำการอันเป็นคอมมิวนิสต์ก่อความไม่สงบขึ้น

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519

อำนาจเจ้าพนักงาน ป.ป.ส.

มาตรา 14 เพื่อดำเนินการป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับ ยาเสพติด ให้กรรมการ เลขาธิการ รองเลขาธิการและเจ้าพนักงาน มีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) เข้าไปในเคหสถาน สถานที่ใด ๆ หรือยานพาหนะใด ๆ ในเวลากลางวัน ระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก เพื่อตรวจค้น ยึด หรืออายัดยาเสพติดที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือจับกุมบุคคลใด ๆ ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดแต่ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติดซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือบุคคลที่จะถูกจับได้หลบซ่อนอยู่ในเคหสถานหรือสถานที่นั้น ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าหากไม่ดำเนินการในทันที ยาเสพติดนั้นจะถูกโยกย้ายหรือบุคคลที่หลบซ่อนอยู่จะหลบหนี ก็ให้มีอำนาจเข้าไปในเวลากลางคืนภายหลังพระอาทิตย์ตกได้

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

มาตรา 49 ในการปฏิบัติหน้าที่ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ มีอำนาจดังต่อไปนี้

(1) เข้าไปในเคหสถาน สถานที่ใด ๆ หรือยานพาหนะใด ๆ ในเวลากลางวัน ระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตกเพื่อตรวจ ค้น ยึดยาเสพติดให้โทษที่มีไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ แต่ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามียาเสพติดให้โทษซ่อนอยู่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ประกอบกับมีเหตุอันควรเชื่อว่าหากไม่ดำเนินการในทันที ยาเสพติดให้โทษนั้นจะถูกโยกย้ายหรือทำลายก็ให้มีอำนาจเข้าไปในเวลากลางคืนภายหลังพระอาทิตย์ตกได้

กล่าวโดยสรุปในบทที่ 3 นี้ เป็นการศึกษาถึงความหมายของยานพาหนะทางบก ประเภทของยานพาหนะทางบก หลักเกณฑ์การตรวจค้นยานพาหนะทางบก มาตรการการตรวจค้นยานพาหนะทางบกของเจ้าพนักงานตำรวจและหลักกฎหมายเกี่ยวกับการตรวจค้นยานพาหนะทางบกของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอังกฤษ ว่ามีหลักเกณฑ์อย่างไรในการตรวจค้นยานพาหนะ ส่วนในบทที่ 4 จะทำการวิเคราะห์ให้เห็นถึงปัญหาต่าง ๆ ในการตรวจค้นยานพาหนะทางบก โดยจะพิจารณาถึงหลักตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นสำคัญ